

Merhaba arkadaşlar,
Bir eğitim yılı daha
bitti. Çok çalıştınız,
çok şeyler

öğrendiniz, yoruldunuz ve güzel bir tatili hak
ettiniz. Yaz tatili; dinlenip, gönlünüzce
eğlenmeniz ve bol bol kitap okumanız için
büyük bir fırsat. Şimdiden, kendinize içinde
okuma zamanları da olan bir tatil programı
hazırlamanızı tavsiye ederiz.

Arkadaşlar bu sene Eskişehir’de iki büyük organizasyon
var. Yıl sonuna kadar sürecek etkinlikler, baharın ilk
günlerinden itibaren başladı. Siz de bir fırsatını bulup Eskişehir’i
ziyaret edin ve bu etkinliklere katılmaya çalışın.

Aşırı nüfus artışı ve bilinçsiz uygulamalar, değerli su
kaynaklarımızı hızla kirletiyor. Su kirliliğinin nedenlerini birlikte
öğreneceğiz. Çıplak gözle görülmeyecek kadar uzaktaki
cisimleri gözlemek amacıyla icat edilen teleskopları
tanıyacağız.

Geçen sayımızda vücudumuzun ihtiyaç duyduğu
vitaminleri anlatmıştık. Bu sayımızda da mineralleri
anlatacağız.

Ata sporlarımızdan aba güreşi nasıl yapılır? Merak
ediyorsanız spor sayfalarımızda bulacaksınız. Sevgi
ve gönül insanı Yunus Emre’nin yaşam öyküsü
ve eserleri hakkında bilgileri de ilgiyle okuyacağınızı
umuyoruz.

Bitkilerden üzüm, canlılardan ise leylek bu sayıda
konuklarımız.

Ayrıca bu sayımızda sayıları gün geçtikçe azalan, kaybolmaya
yüz tutmuş kalaycılık mesleğini araştırdık sizler için.

Gönlünüzce geçireceğiniz güzel bir tatil diliyoruz.

TÜRK STANDARDLARI ENSTİTÜSÜ ÖNCÜ ÇOCUK DERGİSİ

Nisan-Mayıs-Haziran 2013 • Yıl: 18, Sayı: 66

Sahibi

Türk Standardları Enstitüsü Adına
Hulusi Şentürk

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Bilal Durdalı

Yayın Kurulu

Semra Aytemiz
A. Sabit Yöney
Aslıhan Köker
Canan Doğan
Türkey Birben

Yönetim Yeri

Türk Standardları Enstitüsü
Halkla İlişkiler ve Yayın Müdürlüğü
OFİM, 100. Yıl Bulvarı Ostim / Ankara
Tel: 0 312 592 50 86 - 592 50 85
e-posta: oncucocuk@tse.org.tr

Abone

Ayşe Nedret Güneş
Tel: 0 312 592 50 83 - Faks: 0 312 592 50 91

Yayın Türü: Yerel Süreli

Basım Tarihi: Mayıs 2013

Baskı: Korza Yayıncılık Basım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Büyük Sanayi I. Cadde 95/1 İskitler ANKARA
Tel: 0 312 342 22 08 • Faks: 0 312 341 14 27
www.korzabasim.com.tr

Yayına Hazırlayan: Zet Tanıtım Ltd. Şti.
www.zettanitim.com.tr

4

**Eskişehir
2013**

eskişehir 2013

TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ

eskişehir 2013

UNESCO SOMUT OLMAYAN
KÜLTÜREL MİRAS BAŞKENTİ

26

Mineraller

40

Üzüm

12

Su Kirliliği

20

Teleskop

32

**Aba
GüreŖi**

36

Yunus Emre

44

**TaŖıt
Lastikleri**

48

Leylek

60

Önemli Gün ve Haftalar

52

Kalaycılık

Eskişehir 2013 Çifte Başkent

Arkadaşlar, tarih boyunca farklı kültürlere yurt olmuş, doğal ve kültürel zenginliklere sahip güzel Eskişehirimiz 2013 yılında iki ayrı alanda başkentlik yapıyor.

- 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti,
- UNESCO Somut Olmayan Kültür Başkenti.

Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY), Türk dili konuşan ülkelerin

kültür ve sanat alanlarında iş birliğini sağlayan uluslararası bir kuruluştur.

2010 yılında İstanbul'da düzenlenen bir toplantıda TÜRKSOY'un önerisiyle gündeme gelen "Türk Dünyası Kültür Başkentliği" uygulaması kabul edildi ve ilk Türk Dünyası

Kültür Başkenti, 2012 yılında Kazakistan'ın Başkenti Astana, 2013 yılı için de Eskişehir seçildi. Eskişehir bir yıl boyunca taşıyacağı bu bayrağı, 2014 yılında Tataristan'ın Başkenti Kazan'a devredecek.

Kültür Başkenti uygulaması yeni bir oluşum olmasına rağmen Türk Devletleri ile Toplulukları genelinde büyük bir heyecan yarattı. 2014 yılının Kültür Başkenti seçilen Kazan'da hazırlıklar şimdiden başladı. 2015 yılında görevi devralacak ülke ve şehir için kulis çalışmaları bile çoktan başladı.

eskişehir 2013

TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ

- Türk kültür mirasını sahipleriyle buluşturup farkındalık yaratmak.
- Türk dünyasında yaşayanların birbirlerini tanımalarını ve kaynaşmalarını sağlamak.
- Türk dünyası kültür mirasının çeşitlendirilip zenginleştirilerek gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak.

Kültür Başkenti uygulamasının amaçları:

- Türk kültür mirasının tarihi geçmişini, çeşitliliğini, zenginliklerini, yayılışını, uyum kabiliyetini ve yayıldığı büyük coğrafya içindeki ortak değerlerini ortaya koymak.

Ana tema: Göç

Göç, tarih boyunca Türklerin dünyaya bakışında, yaşam tarzında, kültür ve edebiyatında önemli izler bırakan bir etkidir. 2013 yılında Eskişehir'de buluşacak olan Türk Dünyası, kültürümüzü derinden etkileyen göç olgusunu da

masaya yatıracak ve farklı açılardan değerlendirecek. Türk Dünyası'ndaki soydaşlarımız gönülleriyle bir yılığına Eskişehir'e göç edecek. Bu tema, tarih boyunca aldığı göçlerle farklı kültürlerin bileşkesi olan Eskişehir'in bu zenginliğini dünyaya tanıtacak.

Etkinlikler, Mart 2013'te Nevruz Bayramı ile birlikte başladı. 23 Mart 2013'te Atatürk Stadyumunda düzenlenen törenlerle resmi açılış yapıldı. 23 Nisan'da, Yunus Emre Haftası'nda (3-11 Mayıs) ve Eskişehir'in Kurtuluş Günü'nde (2 Eylül) özel etkinlikler planlandı.

2013 yılı boyunca Eskişehir'i Türkiye'de, Eskişehir ve Türkiye'yi Türk dünyasında, Türk kültür mirasını dünyada tanıtacak çeşitli kültürel, sanatsal ve sosyal etkinlikler yapılacaktır.

Karşılıklı fikir alışverişi ve anlaşmalarla kültür mirası, coğrafyasındaki her ülke ve

bölgeden birer tarihi kişilik Eskişehir ve Türkiye'de; Türkiye tarafından belirlenecek kişilikler de diğer ülke ve bölgelerde tanıtılacaktır.

Eskişehir'in Türk dünyasıyla kültürel, sanatsal, bilimsel, ekonomik ve sosyal kaynaşması sağlanacaktır.

Eskişehir'in kültür-sanat altyapısının iyileştirilmesi ve potansiyelinin geliştirilmesi için çalışmalar yapılacaktır. Kentimiz, kültür mirasının tanıtılması ve anlatılması açısından önemli bir merkez haline getirilecektir.

Yıl boyunca etkinliklere katılmak üzere kente gelecek olan insanlar, Eskişehir'e ekonomik ve kültürel katkıda bulunacaktır.

Kalıcı eserler yapılacaktır.

Kültür Başkentliği sürecinin en önemli ayaklarından birisi de yapılacak etkinliklerin yanı sıra kente kazandırılacak kalıcı eserler. Böylece hem Eskişehirililer yıllar boyu kullanacakları modern eserlere kavuşacak, hem de Kültür Başkentliğinin etkileri sürdürülecektir.

Çibörek

Karadeniz'in kuzeyinde yer alan Kırım Yarımadasının yerli halkı olan Kırım Tatarları, 1783 yılından sonra kabileler halinde Osmanlı topraklarına göç ettiler. Önce şimdiki Bulgaristan ve Romanya topraklarına yerleştiler. Savaşlar sonunda bu topraklar kaybedilince Anadolu'ya geçtiler. Çoğunlukla Eskişehir'de yaşayan Kırım Tatarlarının milli yemeklerinden olan çibörek, Eskişehirli tarafından öyle sevildi ki kentin simgesi haline geldi.

Eskişehir 2013 UNESCO Somut Olmayan Kültür Başkenti

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 1972 yılında kabul ettiği "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi" kültürü; tarih, sanat ve bilim bakımından evrensel değere sahip mimari eserler,

buralarda yer alan resim ve yazılar, arkeolojik karakterli yapılar, mağaralar, harabeler ve bunlarla bütünlük kazanan doğal çevre olarak tanımlıyordu.

UNESCO'nun kuruluşundan bu yana yürüttüğü çalışmalar arasında en çok öne çıkanlar; 1989 yılında "Popüler Kültürün

ve Folklorün Korunması Tavsiye Kararı", 1994 yılında "Yaşayan İnsan Hazine Programı" ve 1998 yılında kurumlaşan "İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Başyapıtları İlan Programı"dır. Bu çalışmalar kapsamında

2003 yılında "Meddahlık Geleneği" ve 2005 yılında "Mevlana Sema Törenleri" UNESCO başyapıtı ilan edildi.

eskişehir 2013

UNESCO SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS BAŞKENTİ

2003 yılında UNESCO tarafından kabul edilen "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi", 2006 yılında yürürlüğe girdi. Sözleşmeyle korunması amaçlanan somut olmayan kültürel mirasın çerçevesi şöyle çizilmiştir:

- Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlev gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar,
- Gösteri sanatları,
- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler,
- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar,
- El sanatları geleneği.

Türkiye 2006 yılında sözleşmeye taraf oldu ve 2006-2010 yılları arasında yönetim kurulu niteliğindeki komite üyeliğine seçildi.

2008 yılından bu yana Türkiye 10 mirasını Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsil Listesine kaydettirdi. Bu miraslar Başyapıt ilan edilen Meddahlık Geleneği, Sema Törenleri ve 2009 yılından sonra kabul

edilen Karagöz, Nevruz, Âşıklık Geleneği, Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Sema Törenleri, Geleneksel Sohbet Toplantıları, Tören Keşkeği Geleneği, Mesir Macunu'dur.

2013 yılına gelindiğinde, onuncu yılında Sözleşmeye taraf devlet sayısı 148, listelere kaydedilen miras sayısı ise 300'e ulaştı.

Onuncu yıl dolayısıyla UNESCO, dünyada birçok etkinlikle Sözleşmenin onuncu yılının kutlanmasını kararlaştırdı. 2011'de yapılan toplantıda Türkiye'nin önerisiyle Eskişehir Somut Olmayan Kültürel Miras Başkenti ilan edildi.

Bu nedenle Kültür ve Turizm Bakanlığı, UNESCO Türkiye Milli Komitesi ve Eskişehir Valiliğinin öncülüğünde Eskişehir'de bir dizi etkinlik gerçekleştiriliyor.

Anadolu'nun parlayan yıldızı Eskişehir

Eskişehir'in sınırlarını ve doğal yapısını Karadeniz'e dökülen Sakarya Nehri ve ona katılan Porsuk Nehri belirler. Bu iki nehrin beslediği verimli ovalar, çevresindeki dağlar ve geniş ormanlar kente değer kazandırır. Tarih boyunca Sakarya ve Porsuk ovalarının nimetlerinden yararlanan toplumlar, büyük uygarlıklar kurmuşlardır. 19. Yüzyılın

ortalarından itibaren Kafkaslar'dan, Kırım'dan ve Balkanlar'dan yoğun göç alan Eskişehir, İstanbul-Bağdat demir yolunun 1892 yılında şehre ulaşmasıyla hızla gelişmeye başlamıştır. 1894 yılında bugünkü adıyla TÜLOMSAŞ'ın kurulması, sanayileşme yolunda önemli bir temel oluşturdu. 1923 yılında il olan Eskişehir, günümüzde en önemli kültür ve sanayi merkezlerimizden birisi oldu.

- Geniş ve modern parkları, Porsuk Çayı ve yeşil alanlarıyla yaşanabilir bir kenttir.

- TÜLOMSAŞ fabrikasında; 1961 yılında Cemal Gürsel'in talimatıyla Türk mühendislerin çabaları ile yapılan ilk Türk arabası "Devrim"i görebilirsiniz.
- Eskişehir, iki büyük üniversitesiyle önemli bir eğitim merkezidir.

- Uçak Müzesi, Uzay Evi, Cumhuriyet Tarihi Müzesi, Bilim Kültür ve Sanat Parkı, Cam Sanatları Müzesi ve Karikatür Müzesi mutlaka görülmesi gereken yerler. Senfoni Orkestrası ve Şehir Tiyatroları kentin sosyal ve kültürel yaşamına canlılık getiriyor.

• Tarih boyunca farklı kùltùrlere ev sahipliği yapan Eskişehir, önemli tarihi kalıntılara sahip. Kentin doğu ve gùney bôlgelerindeki vadilerde yoğunlaşan antik Frig kalıntılarının yanı sıra Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait önemli eserler bulunmaktadır. Kent merkezinde yer alan koruma altındaki evler, parklar ve sosyal yaşam alanları büyük ilgi çekmektedir.

heykellerini de Büyükerşen yapmış. Bugünlerde de ùlkemizin ilk balmumu heykel müzesi Eskişehir'de açılıyor.

Eskişehirliiler de büyük bir gururla

“Zaten hızlı tren, insanlar Eskişehir’e daha çabuk gelsinler diye yapıldı” diyorlar. Arkadaşlar, sizlere tavsiyemiz, bu sene bu etkinliklerin başkentini mutlaka ziyaret etmenizdir.

• Eskişehir’de her yerde heykellere rastlamak olası. Peki bu bu heykelleri Eskişehir Belediye Başkanı Profesör Doktor Yılmaz Büyükerşen’in yaptığını biliyor muydunuz? Atatürk’ün Anıtkabir ve Madam Tussauds Müzesinde bulunan balmumu

SU KİRLİLİĞİ

Su, yeryüzünde en bol bulunan maddelerden biridir ve yaşamın temelidir. Ancak dünyadaki suların yüzde 97'sinden fazlası okyanus ve denizlerde tuzlu su olarak bulunur. Geri kalan yüzde 2,5'i tatlı sudur. Tatlı su kaynaklarının büyük bölümü de kutuplarda ve yer altında bulunmaktadır. Yeryüzündeki su kaynaklarının ancak binde 3'ü kullanılabilir ve içilebilir özelliktedir.

Eğer su olmasaydı yaşam da olmazdı. Denizler ve okyanuslar yeryüzünün yaklaşık onda yedisini kaplar. Toprakta, atmosferde ve bütün canlı varlıklarda da su vardır. İnsan vücudunun yaklaşık üçte ikisi sudan oluşur. Ayrıca yiyeceklerin, özellikle de sebze ve meyvelerin büyük bir bölümü sudur.

Günümüzde Dünya nüfusunun yüzde 40'ını barındıran 80 ülkede şimdiden su sıkıntısı çekilmektedir. Nüfusun hızla artması, buna karşılık su kaynaklarının azalması nedeniyle su gereksinimi her geçen gün artmaktadır. 1940-1980 yılları arasında su kullanımı iki katına çıkmıştır.

Dünyadaki su miktarı, tüm dünya yüzeyini 3 kilometre kalınlığında bir tabaka halinde sarabilecek büyüklüktedir.

Su gereksinimimizi yüzeysel sular ve yer altı su kaynaklarından sağlıyoruz. Tatlı suların en önemli kaynağını yağışlar oluşturur. Küresel ölçekte yıllık yağış 500 bin m³'tür ve her sene yeryüzüne düşen yağış aynı miktardadır. Ülkemizin tatlı su kaynakları oldukça sınırlı ve ihtiyacı ancak karşılamakta. Türkiye'nin kullanılabilir su potansiyeli ise 110 milyar m³'tür. Bunun yüzde 16'sı içme ve kullanmada, yüzde 72'si tarımsal sulamada, yüzde 12'si de sanayide tüketiliyor.

Kişi başına düşen su kullanımı, toplumun gelişmişlik seviyesiyle doğru orantılıdır. Gelişmiş ülkelerde bu oran oldukça yüksek olmasına rağmen, gelişmekte olan ülkelere düşüktür. ABD'de 1692 m³, Avrupa'da 726 m³, Afrika'da 244 m³'tür. Dünyanın yıllık yağış ortalaması 1000 mm, Türkiye'nin yıllık yağış ortalaması ise 643 mm.' dir. Türkiye su kıtlığı çeken ülkeler arasında yer almamakla birlikte, hızlı nüfus artışı, kirlenme ve yıllık yağış ortalamasının dünya ortalamasından düşük olması; mevcut kaynakların daha dikkatli kullanılmasını ve kirlenmeye karşı gerekli tedbirlerin bir an önce alınmasını gerektiriyor.

Aslında su, hava ve toprak kirlenmesi birbirine bağlıdır. Söz gelimi, baca ve egzoz gazları doğrudan havayı kirletir. Ama yağışlarla birlikte düşerek toprağı ve suyu da kirletir.

Şimdi de bu değerli ve zor bulunan su kaynaklarımızın nasıl kirlendiğini birlikte inceleyelim.

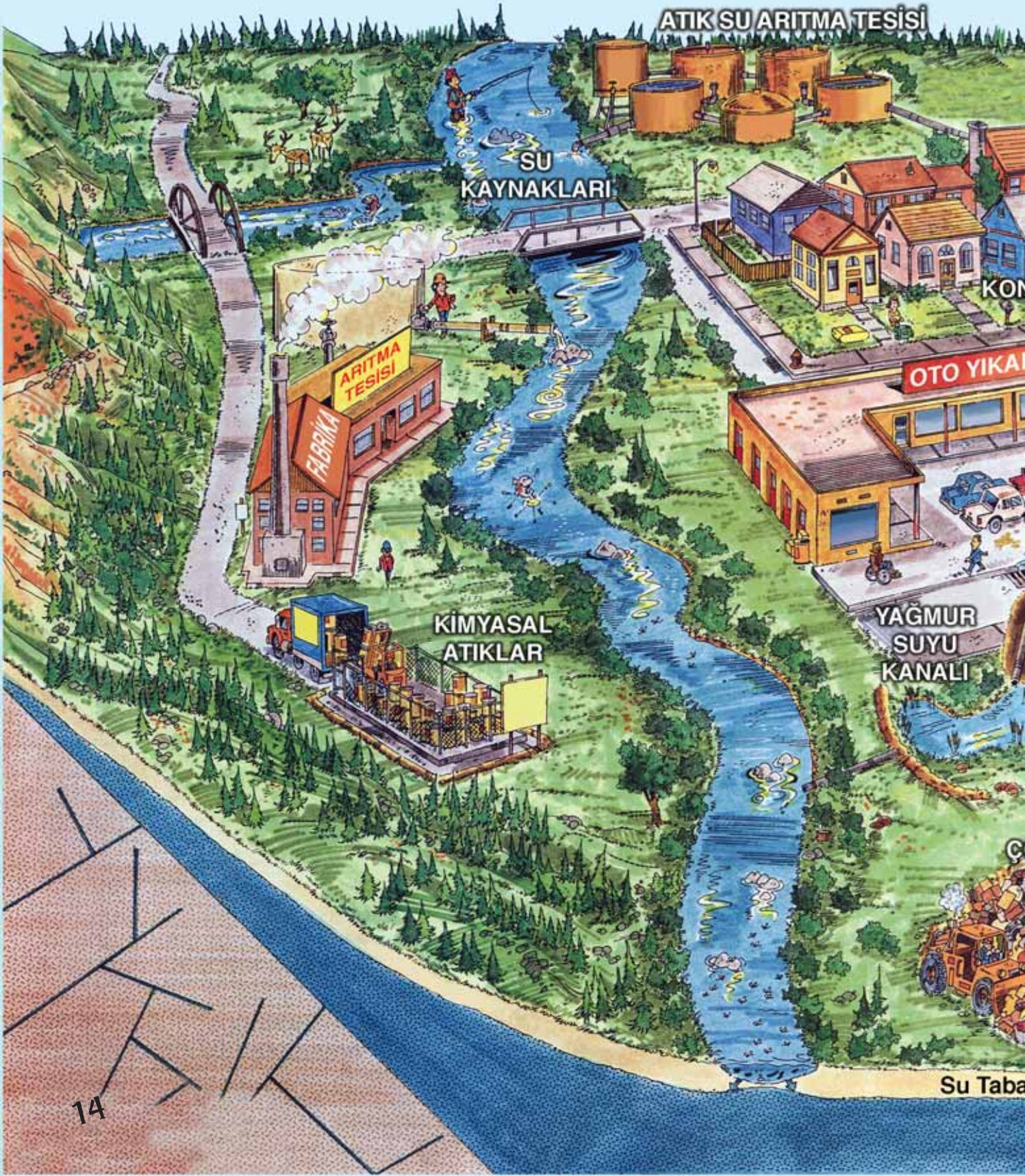
Yer altı sularının kirlenmesi

Yağmur suyu yeryüzüne indiği andan itibaren kirlilik oranında ani bir artış olur. Hayvansal ve bitkisel atıklar, doğal ve suni gübreler, her türlü ilaç ve mikroorganizmalar su ile yer altına doğru taşınır. Suyun yüzey kısımlarındaki toprak tabakasından süzülmesi sonucunda, zemin cinsi özelliklerine de bağlı olarak kalitesinde önemli miktarlarda artış olur. Su içindeki katı maddelerin tamamına yakını topraktaki süzülme yoluyla uzaklaşır. Bunun sonucunda mikroorganizmalar büyük ölçüde azalırken, sudaki karbondioksit oranı artar, oksijen miktarı ise azalır.

Yer altı sularının kirlenmesinin en büyük nedeni, evsel ve endüstriyel atıkların atılmadan doğaya verilmesidir. Katı, sıvı ve gaz atıklar doğaya verildikten sonra; iklim durumuna, toprağın yapısına, yeryüzü şekline, atığın cinsine ve zamana bağlı

olarak yer altı sularına karışır. Ayrıca zirai mücadele ilaçlarının aşırı ve bilinçsiz kullanımı, önemli bir kirlilik nedenidir. Kanalizasyon sisteminin bulunmadığı

yerlerde, tuvalet çukurlarından ve gübrelerden sızan kirli sular yer altı suyuna karışarak, özellikle yaz aylarında ölümlü bulaşıcı hastalıklara neden olabilir.

Yer üstü sularının kirlenmesi

Akarsu, göl ve denizler yer üstü sularını oluştururlar. Dünya nüfusunun hızla artmasına rağmen su kaynakları sabittir.

Bu durum kaynakları kirletilmeden ve israf etmeden kullanmamızı gerektirir. Bilinçli su kullanımıyla, yaşam kalitemizi bozmadan alacağımız basit önlemlerle su

kaynaklarımızın kirlenmesini ve tükenmesini önleyebiliriz. Ne yazık ki üç tarafı denizlerle çevrili olan ve çok sayıda yer üstü ve yer altı su kaynaklarının bulunduğu ülkemizde sular, evsel ve endüstriyel atıklarla kirleniyor.

Atıkların arıtmadan su yataklarına verilmesi, katı atıkların düzensiz olarak doğaya bırakılması, ayrıca bilinçsizce yapılan zirai ilaçlama ve gübrelemeden dolayı yer üstü suları kirleniyor.

Sanayinin çevre üzerindeki olumsuz etkisi, diğer etmenlerden çok daha fazladır. Sanayi kuruluşları, sıvı atıkları ile su kirliliğine ve toprak ve bitki örtüsü üzerinde aşırı kirlenmelere neden olmakta; doğaya zarar vermektedir. Ayrıca sanayi ve teknolojinin hızla gelişmesi sonucu kente göç artmış, bu durum hızlı ve düzensiz yapılaşmaya yol açarak kirlenmeyi daha da artırmıştır.

Suları kirleten bir diğer etmen, zirai mücadelede kullanılan ilaçların rüzgârla sulara taşınması veya tarım ilaçları üreten fabrikaların atıklarının su kaynaklarına arıtmadan verilmesidir. Aşırı ve bilinçsizce kullanılan kimyasal gübreler, sızıntı yoluyla yer altı sularına ve yüzey su akışlarıyla birlikte yer üstü sularına karışarak su kirliliğine sebep oluyor. Gübrelerin bilinçsiz kullanımı, aynı zamanda toprağı çoraklaştırarak toprağın verimini düşürüyor.

Akarsu kirliliğı

Akarsular; küçük dereler, yağmur, kar ve kaynak sularıyla beslenirler. Kanalizasyon suları, fabrika atıkları ile havayı kirleten etkenlerin yağmur ve yüzey akışlarıyla taşınması, tarımsal çalışmalar sonucu oluşan ilaç ve gübre gibi kimyasal atıklar, akarsuları kirleten başlıca etkenlerdir. Akarsular ve okyanuslar belli bir seviyeye kadar olan kirliliğı artıma özelliğine sahiptir. Bu sınır aşıldığında suda aşırı kirlilik ve bozulma başlar. Akarsuların kirlenmesi

Son yıllarda hızla çoğalan balık çiftlikleri de önemli oranda su kirliliğine yol açıyor.

Göl Kirliliği

Göller, kolay kirlenen durağan ve yüzeysel sulardır. Akarsularla taşınan çözünmüş ve katı maddelerin önemli miktarı erozyon ve kimyasal çözünme sonucu oluşur. Ayrıca asit yağmurları da kirliliği artırmaktadır. Göle karışan kirleticilerin büyük bir kısmının akarsular, endüstriyel atıklar ve drenaj yoluyla taşınmasına karşılık, atmosferle kirliliğin taşınması da son derece

sonucu akarsularda mevcut olan ekolojik denge bozulmakta, bitkiler ve hayvanlar olumsuz yönde etkilenmektedir. Yanlış kullanım ve aşırı kirlenme sonucu, bir zamanlar çevresine bereket saçan, büyük medeniyetler doğurmuş akarsularımız adeta birer zehir kanalına dönüşmektedir.

önemlidir. Havadaki kirleticilerin yağışlar ve rüzgâr gibi etkenlerle uzun mesafelere taşınması ve yer üstü sularına karışması sonucu su kirliliği meydana gelmektedir. Yurdumuzda göllerin kirlenmesinde en önemli etken kirli akarsular ve kanalizasyonlardır. Bütün göllerimiz çok ciddi tehdit altındadır.

Deniz Kirliliği

Her yıl milyonlarca ton çöpün döküldüğü denizler zamanla birer çöplüğe dönüşüyor. Kuşkusuz bunun en büyük zararını deniz ve okyanustaki canlılar görüyor. Çok miktarda pislik artılmadan kanalizasyonlardan denize akıtıldığı zaman su bu kadar çok pisliği artamaz. Sudaki tüm oksijen tükendiği için, balıklar ve atıkları ayrıştırarak zararsız maddelere dönüştüren bakteriler ölür. Sularda yalnızca oksijensiz yaşayabilen, hastalık yapıcı bakteriler kalır. Özellikle sanayi bölgelerine yakın olan Marmara'da kirlilik, bütün denizi etkilemektedir.

Ülkemizin üç tarafı denizlerle çevrili olduğundan deniz kirliliği yaşamsal önem taşıyor. Denizlerin taşımacılık ve turizm amacıyla kullanılması, evsel, endüstriyel atıkların artılmadan veya kısmen artırılarak denize verilmesi, deniz kazaları sonucu meydana gelen petrol akıntıları, akarsulardan denizlere ulaşan tarımsal atıklar ve balık çiftlikleri kirlenmeyi meydana getiren başlıca etkenlerdir. Deniz kirliliğine

sebebi olan atıklar belirli bir zamanda, bir bölgedeki kirlenme yoğunluğuna bağlı olarak insan sağlığına ve çevreye olumsuz yönde etki eder.

Denizlerde meydana gelen kazalar sonucunda önemli ölçülerde petrol suda birikmekte ve doğal yaşamı tehdit etmektedir. Özellikle büyük petrol tankerlerinin kazaları sonucunda binlerce ton ham petrol denize dökölüyor. Ham petrol taşımacılığı, petro-kimya sanayii ve organik kimya sanayiindeki gelişmeler kara, hava ve denizlerdeki kirlilik miktarını artırmıştır. Plastik çöplerin denize bırakılması, denizlerdeki doğal yaşama ciddi zararlar vermektedir.

Arkadaşlar, bu karamsar tablo içinde tek umudumuz çevreye karşı duyarlılıkla yetişen siz gençlersiniz. İnaniyoruz ki bu duyarlılığınız, sularımızın korunmasını ve sürdürülebilirliğini sağlayacaktır.

bilmeceler bulmaca

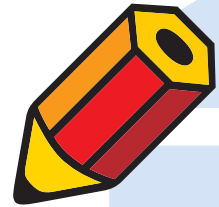
6- 12 kibrit çöpünden oluşan yandaki denklemde $6 - 4 = 9$ yazıyor. Sadece bir çöpün yerini değiştirerek, bu yanlış denklemin doğru sonuca ulaşmasını sağlayabilir misiniz?

1

2

Yandaki saatin kadranını, her bölümde bulunan sayıların toplamı birbirine eşit olacak şekilde, iki düz çizgiyle üçe bölebilir misiniz?

TELESKOP

Arkadaşlar, sonsuz uzayın derinliklerinde çıplak gözle göremeyeceğimiz ve sayısını bilmediğimiz birçok cisim var. İnsanoğlu, geceleri parlayan bir ışıktan ibaret olan bu cisimleri hep merak etmiş, onları daha iyi görebilmek ve keşfedebilmek için birçok çalışma yapmıştı. Aslında gelişmiş bir dürbün olan teleskobun bulunmasıyla birlikte uzayın gözleminde önemli aşamalar kaydedildi.

Teleskop, çıplak gözle görülemeyecek kadar uzakta olan cisimlere bakmak için kullanılan bir aygıttır. Optik teleskoplar, uzaktaki cisimden gelen ışık ışınlarının toplanması ve bu ışınların cismin büyütülmüş bir görüntüsünü elde edecek biçimde odaklanması ilkesine dayalı olarak çalışır. Ama radyo dalgaları gibi başka

ışınım türlerini toplayan teleskoplar da vardır. Söz gelimi, radyoastronomi alanında kullanılan radyoteleskoplar çok önemli aygıtlardır.

Optik teleskopların en önemli kullanım alanı astronomidir. Bunlardan ayrıca karada ve denizde uzak cisimlerin görüntülerini büyütmede, yer ölçümü aygıtlarında ve sekstantlarda da (Herhangi iki madde arasındaki açıyı veya gök cisimlerinin görünen ufuktan yüksekliklerini ölçmekte kullanılan alet) yararlanılır. Dürbünler aslında yan yana getirilmiş iki teleskoptan başka bir şey değildir.

Teleskobu kimin bulduğu kesin olarak bilinmiyor. Bir söylentiye göre, 1608'de Hollanda'da Hans Lippershey adındaki Middelburglu bir gözlükçü, bir gün rastlantı

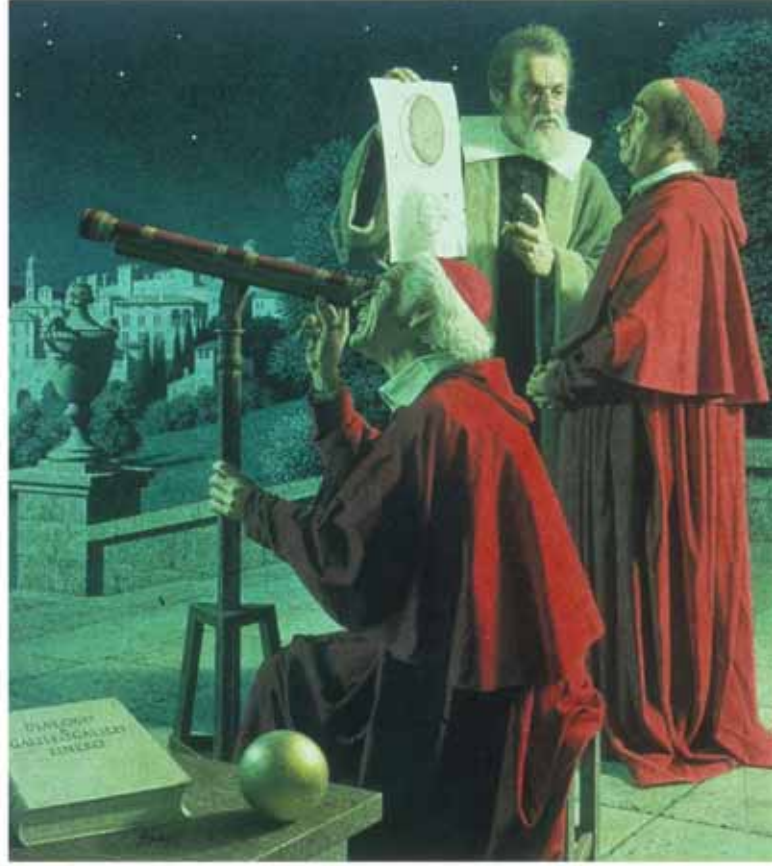

sonucu, art arda duran iki mercekten bakmış ve yakındaki kilisenin rüzgârgülünü çok büyük olarak görmüş, böylece de

teleskobu keşfetmiştir. Ama bazılarına göre, teleskop 1608'den önce de bilinmekteydi.

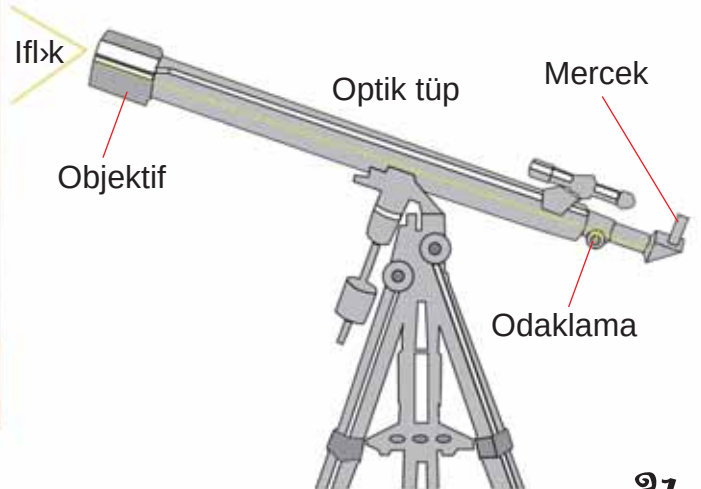
Teleskop bulunduktan sonra hızla başka ülkelere de yayıldı. İtalyan bilim adamı Galileo Galilei teleskobun astronomi için çok yararlı olabileceğini fark etti. Galileo, 1610'dan başlayarak kendisi için çeşitli teleskoplar yaptı ve bunlarla pek çok önemli astronomi keşfinde bulundu. Ay'daki dağları, Jüpiter'in en büyük dört uydusunu, Venüs'ün evrelerini, Samanyolu Gökadası'ndaki yıldız alanlarını ve Güneş lekelerini de içine alan bu keşifler astronomi tarihinde bir dönüm noktasıdır.

Önceleri bütün teleskoplar bir içbükey mercek ile bir dışbükey mercekten yapıldı. Bunlara Galileo teleskobu denirdi. Alman astronom Johannes Kepler, bir içbükey ve bir dışbükey mercek yerine iki dışbükey mercek kullanılarak daha iyi bir teleskop yapılabileceğini ileri sürdü ve bu türden ilk teleskop 1630 yılı dolaylarında

gerçekleştirildi. Kepler teleskobu denen bu tür bir teleskobun astronomi için Galileo teleskoplarından daha uygun olduğu ortaya çıktı ve Kepler teleskobu kısa sürede yaygınlaştı.

Arkadaşlar, bir teleskop genel olarak objektif (birincil mercek ya da ayna), göz merceği (ikincil mercek ya da ayna) ve bu merceklerin bir doğrultu üzerinde durmasını sağlayan bir optik tüpten oluşur.

Teleskoplar üç genel sınıf altında toplanır:

Mercekli (Kırıcı) Teleskoplar

Galileo ve Kepler teleskoplarının her ikisi de mercekli teleskoptu ve ışık ışınlarının kırılması temeline dayalı olarak çalışıyordu. Objektif denen büyük mercek, uzaktaki cisimden gelen ışık ışınlarını kırılmaya uğratarak belirli bir odakta toplar. Gözlemci, göz merceği denen ve objektifin oluşturduğu görüntüyü büyütmeye yarayan daha küçük mercekten bakar. Mercekli teleskoplar ışığın kırılması ilkesine dayalı olarak çalıştığı için “kırılmalı teleskop” olarak da adlandırılır.

Galileo bütün gözlemlerini, merceklerinin çapı 5 santimetreden daha kısa olan küçük teleskoplarla yapmıştı. Sonraki astronomlar, daha çok ışık toplayabilen daha büyük mercekler kullandılar.

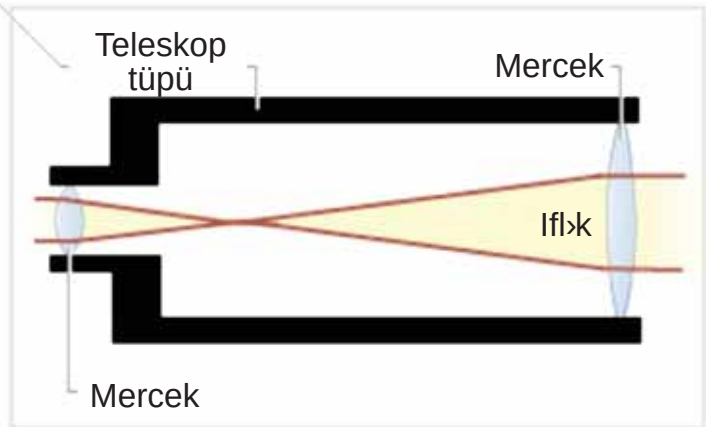
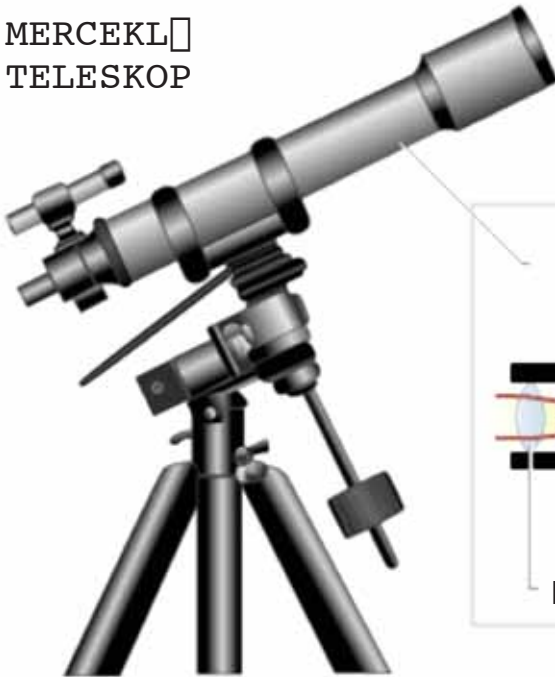
İlk mercekli teleskop yapımcılarının ve kullanıcılarının karşılaştığı en büyük sorunlardan biri, farklı renklerdeki ışığın farklı miktarlarda ya da açılarda kırılması

olgusuydu. Mavi ışığın kırmızı ışıktan daha çok kırılması ya da benzeri durumlar, ilk kırılmalı teleskop merceklerinin hafif bulanık bir görüntü vermesine ve görüntünün çevresinde bir renk saçığı oluşmasına neden oluyordu. Bu sorunu 18. Yüzyıl sonlarında iki İngiliz mucit çözdü. Chester Moor Hall ve John Dollond birbirlerinden habersiz sürdürdükleri çalışmalar sonucunda, farklı cam türlerinden yapılmış merceklerin kullanılmasıyla görüntüdeki bulanıklığın ve renk saçaklarının ortadan kaldırılabileceğini buldular. Sonraki teleskop yapımcıları da daha büyük çaplı mercek yapma yöntemlerini geliştirdiler. Mercekli teleskop bugün de önemini korumaktadır, çünkü bunlara başka aygıtlar takılarak gök cisimlerinin doğrudan ölçümleri yapılabilmektedir.

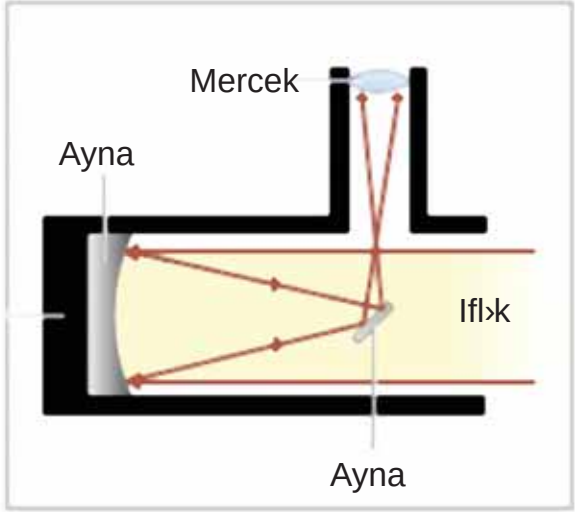
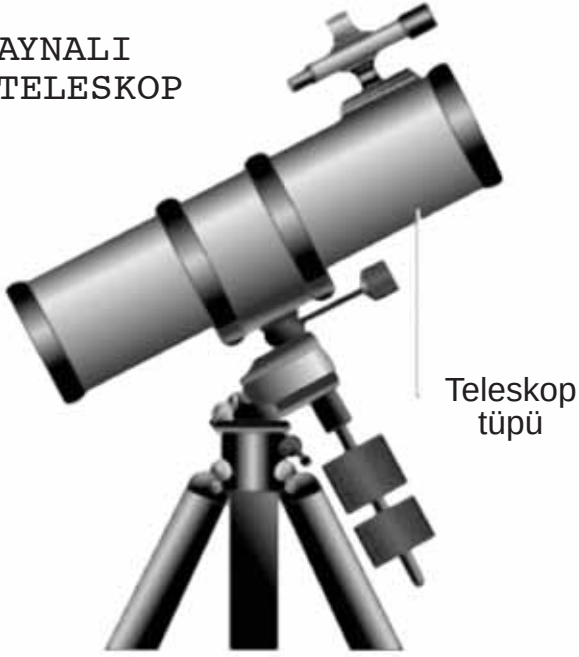
Aynalı (Yansıtıcı) Teleskoplar

Aynalı teleskoplarda ışık ışınları, bir çukur aynadan yansıtma yoluyla toplanır ve odaklanır. Bu tür teleskoplara “yansımali teleskop” da denir. İlk aynalı teleskobu 1668’de İngiliz bilim adamı Sir Isaac Newton yaptı. Aynalı teleskobun bütün renkleri aynı biçimde yansıtma ve ilk

MERCEKLİ TELESKOP

AYNALI TELESKOP

mercekli teleskoplarda görülen türden bir bulanıklığa ve renk sa aklanmasına yol a mamak gibi büyük bir üstünlüğü vardı. İngiliz astronom Sir William Herschel da aynalı teleskop yapımını geli tirenler arasındadır. Sir Herschel aynalarını kendisi

ta lar ve parlatırdı. 1781'de Uranüs gezegenini ke fettiğinde kendi yaptığı teleskoptan yararlanmış ve sonraki 30 yılda da sistematik bir yıldız ve bulutsu kataloğ  hazırlamıştı.

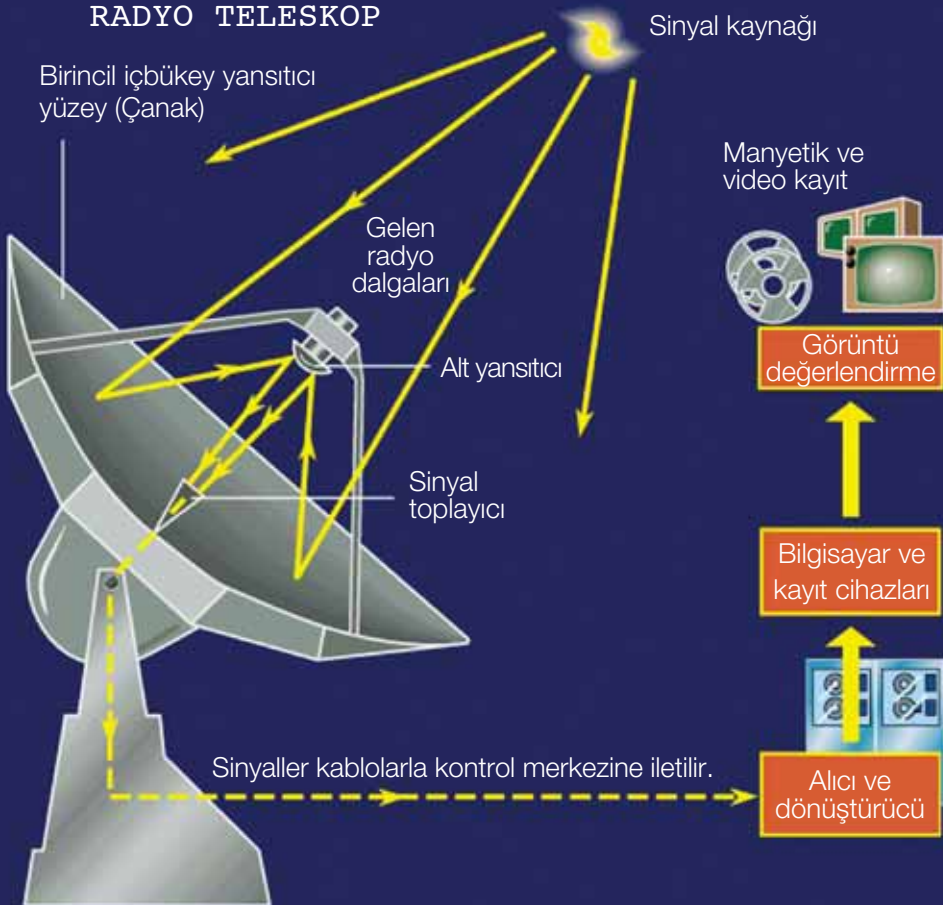
Mercekli-Ayna Teleskoplar

Bu teleskoplarda hem ayna hem mercek kullanılır. Aynalı ve merceklı teleskopların avantajları toplanarak her amaca uygun bir teleskop yapılmaktadır.

Günümüz Teleskopları

İyi bir astronomi teleskobu, net bir görüntü verebilmeli ve soluk cisimlerin açıkça görülebilmesini

RADYO TELESKOP

sağlayacak kadar çok ışık toplayabilmelidir. Mercekli teleskopta net görüntü, tek objektif yerine iki ya da daha çok mercek kullanılarak ve bu mercekler titizce taşlanıp parlatılarak elde edilir. Aynalı teleskopta ise bu, aynanın titizce taşlanması ve parlatılmasıyla sağlanır. Objektif merceklerinin ya da aynanın alanı büyüdükçe ışık toplama gücü de artar.

Bugün kullanılan büyük teleskopların çoğu aynalı teleskoplardır. Bunun nedeni, kusursuz bir ayna yapmanın kusursuz bir mercek yapmaktan daha kolay olmasıdır. Bir başka neden de, aynanın belirli bir yüzeye yerleştirilerek doğru konumda kolayca tutulabilmesidir. Oysa mercekler, ışık geçişini engellemek için ancak kenarlarından tutturulabilir ve büyük ağır mercekleri sağlam bir biçimde bir yere oturtabilmek çok güçtür.

Cam aynalar 19. Yüzyılın ortalarında, cam yüzeylerin gümüşle kaplanması yönteminin bulunmasından sonra yaygınlaştı. Daha önceleri teleskop aynaları, yüzde 68 oranında bakır ve yüzde 32 oranında kalaydan oluşan bir alaşımdan yapıldı. Günümüzde büyük aynalar genellikle gümüş yerine alüminyumla kaplanır. Çünkü alüminyum daha uzun ömürlüdür, kısa dalga boyu ışığı daha iyi yansıtır ve kolayca kararmaz.

Büyük teleskoplarda objektif merceklerinin ya da aynanın bulunduğu tüp bölümü, gökyüzünün her yönüne dönebilen bir sehpanın üzerine yerleştirilir. Böylece, seçilen gökcisminin, Dünya'nın dönmesinden kaynaklanan hareketi sırasında da izlenmesi olanaklı olur. Teleskoplar bir çark sistemi ya da elektrik motorlarıyla döndürülür. Büyük

teleskoplarda her konum değişikliği elektriksel olarak gerçekleştirilir ve bilgisayarlarla denetlenir.

Teleskoplar genellikle kameralarla, bazen de gelen ışığın rengini kaydetmek için spektrograflarla donatılır. Kameralı teleskopların üstünlüğü, gözle doğrudan görülemeyecek kadar solgun yıldızların fotoğraflarının çekilebilmesidir. Bunun için objektif uzun bir süre açık bırakılır. Kalıcı bir kayıt biçimi olan fotoğrafın geçmişte astronomide büyük bir önemi olmuştur. Bugün fotoğraf tekniklerinin yerini almış olan özel elektronik aygıtların yardımıyla çok daha solgun cisimlerin varlıkları belirlenebilmektedir. Teleskop görüntüleri televizyon ekranına aktarılabilen ve bilgisayarda kullanılabilmektedir.

Belirli amaçlar için özel teleskoplar geliştirilmektedir. Bunlardan bazıları, parlaklığı ve ısısı nedeniyle ancak özel aygıtlarla gözlemlenebilen Güneş'in fotoğraflarını çekmekte kullanılır. Gökyüzünün geniş bir kesiminin fotoğrafını anında çekmeye yarayan özel teleskoplar da vardır. Bu teleskop türü 1929'da Alman astronom Bernhard Schmidt tarafından bulunmuştur ve onun adıyla anılır.

Ünlü Teleskoplar

Dünyanın en büyük mercekli teleskobu ABD'de Yerkes Gözlemevi'nde kurulmuştur. Bu, merceği 102 santimetre çapında bir teleskoptur. Mercekleri taşıyan tüpünün uzunluğu 18 metredir.

En büyük aynalı teleskoplardan biri, 1935-48 arasında, ABD’de Palomar Dağı Gözlemevi’nde kurulmuş olan 5,1 metrelik Hale teleskobudur. Teleskobun yalnızca aynasının ağırlığı 18 tondur. Aynayı taşıyan tüp 17 metre uzunluğunda ve 140 ton ağırlığındadır. Sehpasıyla birlikte toplam ağırlığı 500 tona ulaşan bu dev kütle, küçük bir kuvvetle döndürülebilecek kadar duyarlı bir şekilde dengelenmiştir.

ABD’de Kitt Peak’te kurulu olan gözlemevinde bir düzineden çok teleskop vardır. Bunların en büyüğü, yapımı 1973’te tamamlanan 4 metrelik Mayall aynalı teleskobudur. Güneş etkinliklerini gözlemek için kullanılan, dünyanın en büyük Güneş teleskobu da buradadır.

Çok aynalı teleskop sistemlerinin gerçekleştirilmesiyle teleskop tasarımında büyük bir ilerleme sağlandı. Bu sistemde birkaç ayna ışığı ortak bir odak noktasının üzerinde toplar. Her ayna çok duyarlı bir biçimde bilgisayarla denetlenir ve böylece verdikleri görüntülerin tam olarak üst üste düşmesi sağlanır. ABD’de Hopkins Dağı’nda bulunan altı aynalı teleskobun gücü 5 metrelik bir teleskobunkine eşdeğerdir. Ama maliyeti çok daha düşüktür.

Antalya Bakırıdağ Gözlemevi

Teleskoplar bulutların, su buharının ve atmosfer kirliliğinin olumsuz etkilerini azaltmak için dağların tepesine kurulur. Söz gelimi Türkiye’nin en önemli gözlemevi Antalya’da Bakırıdağ’ın 2547 metrelik zirvesinde kurulmuştur.

Bir teleskop için en iyi yer, gözlem koşullarının kusursuz olduğu uzay karanlığıdır. Bu yüzden balonlarla ve yapma uydularla uzaya teleskoplar gönderilmektedir. ABD’nin fırlattığı insansız uzay aracı “Yörünge Astronomi Gözlemevi 2”de 11 teleskop bulunmaktadır.

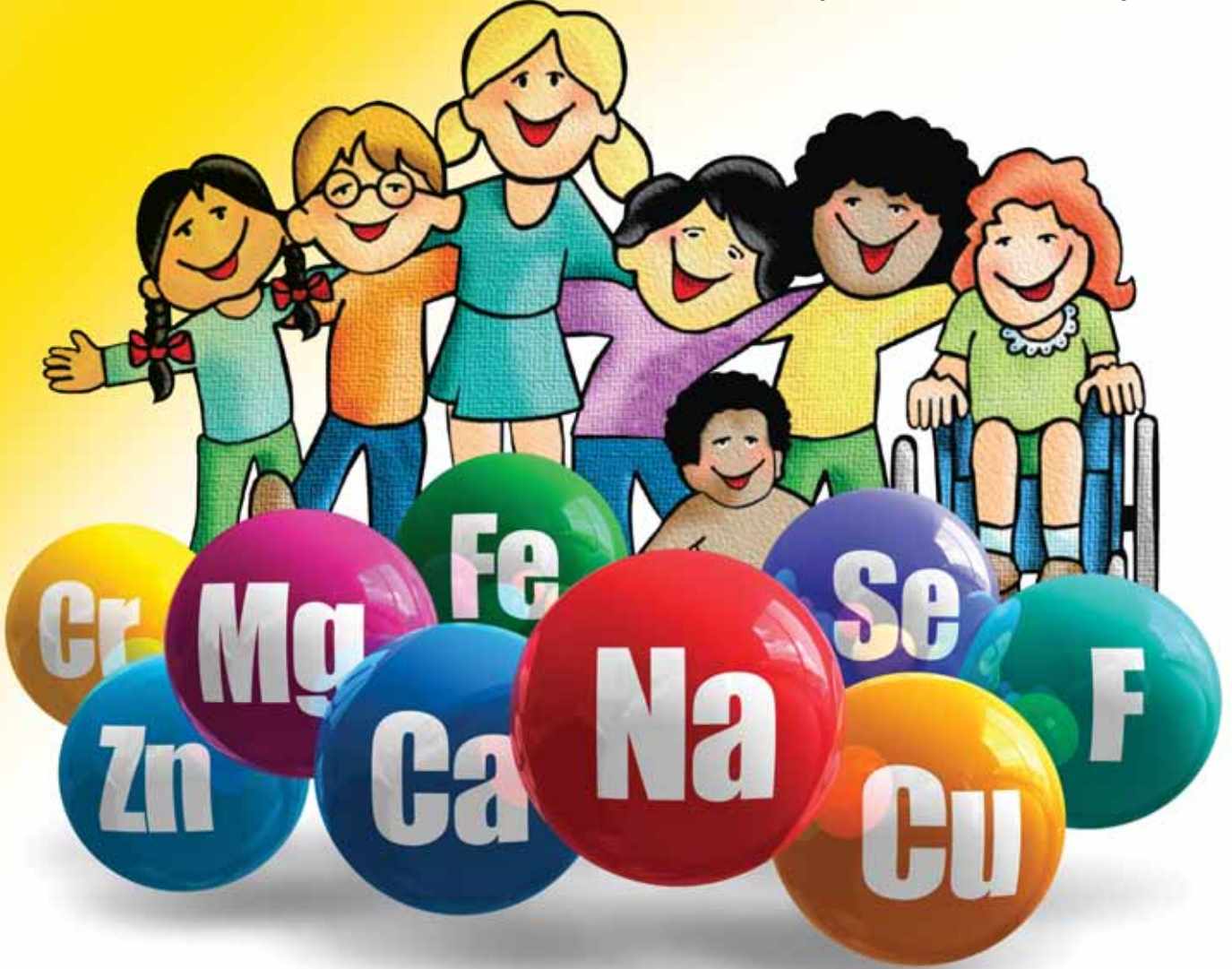
Uzaydaki cisimlerin yaydığı pek çok ışınım türü, Dünya’yı çevreleyen atmosferin içinden geçemez. X ışınları, morötesi ve kızılötesi ışınlar bunlardan bazılarıdır. Bu dalga boylarındaki astronomi çalışmaları, yörüngedeki yapma uydulara yerleştirilen özel teleskoplarla gerçekleştirilir.

Antalya Bakırıdağ’da bulunan TÜBİTAK Gözlemevi’nden başka birçok üniversitemizde gözlemevi bulunmaktadır. Arkadaşlar, bu gözlemevleri belirli zamanlarda ziyarete açılmaktadır. Sizler de ziyaret edip teleskopları daha yakından tanıyabilirsiniz.

2012 yılının Eylül ayının sonunda dünyanın 4. büyük, Türkiye’nin en büyük teleskobu ATA50’nin Erzurum’daki Atatürk Üniversitesi yerleşkesinde kurulduğunu biliyor musunuz?

sağlık

MINERALLER

Arkadaşlar, bu sefer de sağlığımız için vazgeçilmez kaynaklardan birisi olan mineralleri anlatacağız. Mineraller vitaminlerle iş birliği yaparak görevlerini yerine getirirler. Her vitaminin kendisine özgü bir özelliği vardır ve belirli bir organı veya organ grubunu etkiler. Beden mineralleri kullanırken vitaminler bunu denetler. Eğer mineral oranı düşükse, vitaminler de görevlerini yapamaz. Vitamin eksikliğinde vücudumuz mineralleri sınırlı kullanabilir. Mineral eksikliğinde de vitaminlerin yararı azalır.

Mineraller, vücudun sağlıklı kalabilmesi için gerekli olan ve vücudumuzun kendi kendine oluşturamadığı inorganik maddelerdir. Minerallerin görevleri vitaminler ile birlikte çalışarak vitaminlerin ve diğer besin maddelerinin etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamaktır. Böylece sağlıklı diş ve kemik yapısı, kalbin düzenli ve verimli çalışması, kas fonksiyonları, üreme sağlığı, hücre korunması ve gelişimi, sağlıklı dolaşım ve sinir sistemi, vücuttaki su dengesinin korunması gibi pek çok hayati fonksiyonda görev alırlar. Bu

nedenle, insan vücudu için sağlıklı ve dengeli beslenmede vitamin ve minerallerin önemi büyüktür.

Vücudun sağlıklı kalması için ihtiyaç duyduğu mineral çeşitleri 15'ten fazladır. Vücut, ihtiyaç duyduğu bu mineralleri yeterli miktarda karşılayamazsa yetersiz beslenme sonucu mineral eksikliği; aldığı mineralleri fazla miktarda kaybetmesi sonucu mineral kaybı oluşur. Mineral eksikliği pek çok hayati fonksiyonun aksamasına ve ciddi sağlık sorunlarına neden olur. Bu nedenle, mineral eksikliğinden korunmak için sağlıklı ve dengeli beslenmek ve yeterli sıvı almak gerekir.

Minerallerin yeterli miktarda alınmasının yanında, alınan minerallerin de normalden fazla kaybedilmemesi gerekir. Vücudun ihtiyacı olan minerallerin çeşitli nedenlerle fazla miktarda vücuttan uzaklaştırılması sonucu mineral eksikliği oluşur. Mineral kaybının en önemli nedenlerinin başında sigara ve alkol gelir. Bunun yanında ishal, terleme, idrar söktürücü ilaçlar vb. yollarla vücut sıvı ve mineral kaybedebilir.

Mineral kaybının önlenmesi için alkolden ve sigaradan uzak durulmalı, dengeli beslenme ve yeterli sıvı alımına özen gösterilmelidir. Vücudun mineral ihtiyacı hamilelik ve emzirme döneminde, büyüme ve gelişme çağındaki çocuklarda ve sporcularda daha fazladır.

Vücudumuzda önemli görevler üstlenen mineralleri kısaca tanıyalım:

Kemik Sağlığı İçin Kalsiyum: İnsan vücudu açısından Kalsiyumun önemi, özellikle kemik oluşumu ve diş sağlığı açısından çok fazladır. Bu nedenle insan vücudundaki kalsiyumun yüzde 99'u kemiklerde ve dişlerde bulunur. Kalsiyumun sinir sistemimizin düzenlenmesinde, kas hareketlerinde, hormon üretiminde ve kalp ritminin düzenlenmesinde önemli görevleri vardır. Gebelik ve doğumdan sonra süt yapımında da önemlidir. Ayrıca kanser ve kalp hastalıkları riskini azaltır.

Kalsiyum eksikliğinde, başta kemiklerin ve dişlerin zayıflaması sonucu raşitizm, kemik erimesi ve diş çürümesi gibi sorunlar ortaya çıkar. Saç ve tırnaklarda kırılmalar meydana gelebilir. Ayrıca, eklem ağrıları, kas krampları, egzama, kalp çarpıntısı, yüksek

tansiyon, sinirlilik, uykusuzluk ve depresyona neden olabilir. Gebelikte ve yeni doğan bebeklerde kalsiyum ihtiyacı daha fazladır. Bu nedenle, özellikle gebelikte ve bebeklerde kalsiyum ihtiyacını karşılamaya özen göstererek kalsiyum eksikliği sonucu oluşabilecek gelişim bozukluklarının önüne geçilmelidir.

En çok Kalsiyum içeren besinler süt ve peynir, yoğurt gibi süt ürünleridir. Ayrıca, lahana ve nane gibi yeşil sebzelerde, yumurta, incir, badem, fındık, fıstık, tereyağı, pekmez, keçiyoynuzu ve balık gibi besin maddelerinde bol miktarda kalsiyum bulunur.

Dişlerimizin Dostu Fosfor: Kalsiyumdan sonra vücudumuzda en fazla bulunan mineral fosfordur. Fosfor, kalsiyumla birlikte kemiklerin ve dişlerin oluşumunda, önemli rol oynar. Hücrenin çalışması için gereklidir. Ayrıca fosfor vücut sıvılarının asit ortama dönüşümünü engeller, hücre içi ve dışı sıvıların dengede durmasını sağlar.

Vücuttaki fosforun yüzde 90'ı kemikte ve dişlerde, geri kalan yüzde 10'u ise vücut sıvılarında bulunur. Eksikliğinde

kilo kaybı, kemiklerde ağrı, diş çürümesi, yorgunluk gibi sonuçlar ortaya çıkar. Protein yönünden zengin besinlerin fosfor içerikleri de yüksektir: Süt ve türevleri, et ve türevleri, tavuk, balık, yumurta, tahıllar ve kuru baklagiller gibi.

Strese Karşı Magnezyum:

Magnezyum, sinir sisteminin aşırı duyarlılığını azaltarak

yardımcı olduğu için “Anti-stres Minerali” olarak da bilinir. Enzimlerin harekete geçirilmesi ve kandaki şekerin enerjiye dönüştürülmesinde rol alır. C vitamini, sodyum, potasyum, kalsiyum ve fosfor gibi vitamin ve minerallerin daha etkili kullanılması için de gereklidir. Ayrıca cildi düzgünleştirir, saçı güzelleştirir, tırnakları kuvvetlendirir. Sinir sistemi sağlığı, vücut ısısının dengede tutulması gibi pek çok fonksiyonda görev alan magnezyum, kemik ve diş gelişimi ve sağlığı açısından da gereklidir. Astım ve alerjik nezleyi hafifletmesi de Magnezyumun faydaları arasındadır. Magnezyum eksikliği kalp, böbrek, beyin ve karaciğer fonksiyonlarında aksaklıklara yol açarak halsizlik, iştahsızlık, huzursuzluk ve uyku bozuklukları, dalgınlık, hafıza zayıflığı, öğrenme güçlüğü, böbrek yetmezliği, kalp çarpıntısı, kramp gibi sağlık sorunlarına neden olabilmektedir.

Bebeklerde havale tehlikesini artırır. Stres, gebelik ve emzirme gibi durumlarda vücudun günlük magnezyum ihtiyacı artar. Balık ve tavuk eti, peynir, yumurta, tam unlu ekmek, yerfıstığı, patates ve portakal bol miktarda magnezyum içeren besin maddeleridir.

Bağışıklık Sistemi İçin

Çinko: Vücuttaki pek çok fonksiyonda görev alır. Protein sentezi, büyüme ve cinsel gelişimin yanı sıra bilhassa bağışıklık sistemi için gereklidir. Vücudun kendi kendini iyileştirmesi ve yenilemesi gereken durumlarda ve zihinsel fonksiyonlarda önemli roller üstlenir. Cildin

ve kasların erken yaşlanmasını önler. Hücre yenilenmesini destekleyerek cildi güzelleştirir, tırnakları güçlendirir ve saç dökülmesini önler. Çinko eksikliğinde, bağışıklık sistemi zayıflar; halsizlik, yaraların geç iyileşmesi, saçlarda zayıflama ve dökülme gibi belirtiler görülür. Ayrıca gelişme geriliği, iştahsızlık, öğrenme ve dikkat eksikliği görülebilir. Tırnaklardaki beyazlama, çinko eksikliğinin belirtileri arasındadır. Yemeklerin yanlış pişirilmesi sonucu besin değerlerini kaybetmesi, alkol ve stres, çinko eksikliğine neden olan başlıca faktörlerdir. Et, deniz ürünleri, baklagiller, tahıllar, yumurta, fındık, süt ve süt ürünleri ile lifli besinler bol miktarda Çinko içeren besin maddeleridir.

Tiroid Bezi Minerali İyot: İyot mineralinin büyük bir kısmı tiroid bezinde bulunur ve tiroid bezinin fonksiyonlarını düzenler. İyot, tiroid bezinin etkilediği zihinsel fonksiyonlar,

normal büyüme ve gelişme, enerji kullanımı ve kilo kontrolü, beyin ve sinir sisteminin düzenli çalışması gibi başlıca fonksiyonlarda önemli görevler alır. Yetersiz ve dengesiz beslenme sonucu vücutta iyot yetersizliği oluşması durumunda önemli sağlık sorunları meydana gelir. İyot eksikliği, tiroit bezinin fonksiyonlarını yerine

getirmesine engel olarak başta guatr olmak üzere, zekâ geriliği, gelişim bozukluğu, kısırlık gibi şikâyetlerin oluşmasına neden olur. Süt, yumurta, yeşil yapraklı sebzeler ve deniz ürünleri bol miktarda iyot içeren besinler arasındadır. İçme suyu önemli bir iyot kaynağı olmakla birlikte, özellikle iyot miktarı yetersiz içme sularının kullanımı iyot eksikliği oluşmasına neden olabildiği için iyotlu tuzlar kullanılarak iyot eksikliğinin giderilmesi amaçlanır.

Sağlıklı Büyümek İçin

Demir: İnsan vücudu için vazgeçilmez bir mineraldir. B vitaminlerinin kullanımı, bakır ve kalsiyum emilimi, kanda oksijeni taşıyan kırmızı kan hücrelerinin ve çeşitli enzimlerin üretimi için gereklidir. Demir minerali, bağışıklık sistemini güçlendirerek hastalıklardan

korunmaya yardımcı olur. Vücut direncini artırır, yorgunluğa karşı etkilidir. Demir minerali vücudun büyümesine de yardım eder. Bu nedenle, özellikle gelişme çağındaki çocuklar için vücut ve beyin gelişimi açısından çok önemlidir.

Demir yetersizliğinde bebek ve çocuklarda zeka gelişimi ve koordinasyon bozulur, dikkat ve algılama azalır, büyümede gerilik görülür, enfeksiyona duyarlılık artar, tırnak, deri ve mukoza değişiklikleri ortaya çıkar. Gebelerde düşük ve bebek ölümleri oranı, düşük ağırlıklı bebek dünyaya getirme ve enfeksiyonlara yakalanma riski artar. Özellikle 0-2 yaş arasındaki bebeklerin süt tüketiminin fazla olması ve ek gıdalara başlama döneminde demirden zengin gıdalar tüketilmemesi demir yetmezliğine neden olmaktadır.

Kuru kayısı ve kuru üzüm gibi kurutulmuş meyveler, kırmızı et ve karaciğer, pekmez, tahıllar, yumurta, lahana, fasulye, pancar, patates, fındık, badem, şeftali, armut,

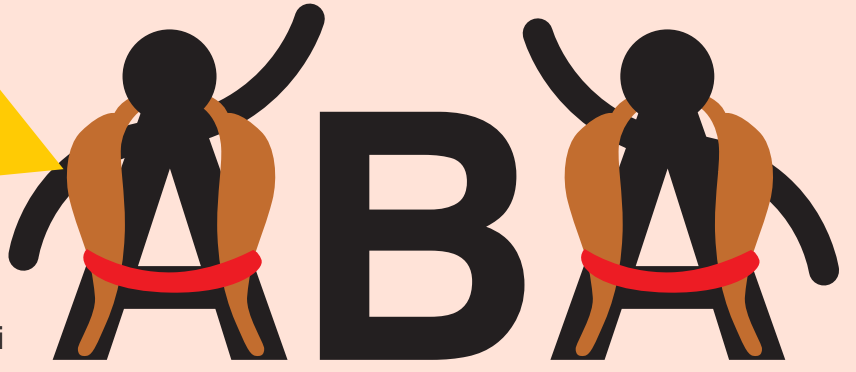
hurma, kabak ve balık bol miktarda demir içeren besin maddeleridir. Hayvansal ve bitkisel kaynaklı normal bir beslenme ile alınan demirin yüzde 10'u emilebilmektedir. Elbette vücudumuzun kullandığı mineraller bu kadar değil arkadaşlar. Biz sadece en çok kullanılanları ele aldık. Doğada bulunan

tüm mineralleri farklı biçimlerde alıyor ve kullanıyoruz. Söz gelimi içtiğimiz bir bardak suyla birlikte kalsiyum, magnezyum, bikarbonat, klorür, sülfat, potasyum, florür, sodyum, kükürt, bakır ve benzeri mineralleri alırız.

Arkadaşlar, sağlıklı bir yaşam için vitamin ve mineral zengini besinlerden gerektiği kadar tüketmeye dikkat edeceğinize inanıyoruz. Sağlıklı günler...

spor

Arkadaşlar, güreş sporunun tarihine bakıldığında en eski güreş türü olarak Aba Güreşini görüyoruz. Türklerin geleneksel kültürünün bir parçası olan güreşin birçok çeşidi var ve bunlar binlerce yıldır yaşatılıyor. Türklerin yaşadığı büyük coğrafyada bugün hâlâ yöresel farklılıklar gösterse de yağlı, karakucak, kısa şalvar, aba ve sinsin güreşleri yapılmaktadır.

Bu sayımızda ata sporlarımızdan aba güreşini anlatalım istedik.

Aba güreşi, güreşçilerin sırtlarına aba giyerek, bellerine kuşak bağlayarak yaptıkları güreştir. Dünyada giysilerle yapılan güreş türlerindendir. Ülkemizde bugün Hatay, Kahramanmaraş ve Gaziantep yörelerinde hâlâ yapılır.

Aba güreşi eskiden büyük şenliklerle yapılırdı. Özellikle köylerde yapılan düğünlerde, düğün sahibi çevre köylere

haber salarak, okuntu yollayarak güreşçileri düğün güreşine davet ederdi.

Çevre köylerden gelen güreşçiler köyde düğün süresince misafir edilirdi. Güreş köy meydanında yapılırdı. Bazen bir hafta sürdüğü olurdu. Köylüler meydanın etrafında halka oluşturarak güreşi izlerlerdi. Bu güreşin diğer güreşlerden en önemli farkı yenen ya da yenilen güreşçi için tezahürat yapılmamasıdır. Eğer herhangi birisi için bir tezahürat yapılırsa seyirciler tarafından bu durum yadırganır ve çok ayıplanırdı.

Aba güreşçilerinin giysileri aba, köynek, don, pantolon ve kuşaktan ibarettir. Sporcular ayaklarına bir şey giymezler ve çıplak ayakla güreşirler. Güreşçilerin takı ve saat takması yasaktır.

Aba: Eskiden günlük yaşamda ceket olarak kullanılan, yakasız, yünden dokunmuş sağlam, kaba ve kalın bir giysidir.

Köynek: İçten giyilen yakasız, uzunca, bol gömlektir. Yakın zamanlara kadar Anadolu'da iç çamaşırı olarak kullanılırdı.

Uzun ya da kısa kollu olabilir. Güreş esnasında kolun serbestçe hareket edebilmesi için omuzdan koltuk altına kadar yırtılır. Uzun olan köynekler genellikle dize kadar iner. Düşme kullanılmayan köynek baştan giyilip baştan çıkarılır.

Davul ve zurna, güreş meydanlarının ayrılmaz parçasıdır. Güreş sırasında çalınan ezgilere ve kendine has üsluba “harbileme” denir. Harbileme, harp havası anlamına gelir. Müziğin ritmi de güreşin temposuna göre ayarlanır.

Aba güreşinde çukur: Aba güreşinin yapılacağı yer için genellikle harman yeri ya da köy meydanı seçilir ve bu alana çukur adı verilir. Güreş alanı önceden temizlenir, yerde çamur varsa saman serpilerek kurutulur. Aba güreşleri genellikle hasattan sonra düğünlerin yoğun olduğu sonbaharda organize edilir.

Dolanma: Güreşin yapıldığı çukurda gezinmeye dolanma adı verilir. Taraftarlar tarafından çukura salınan güreşçi kendine rakip bulabilmek için dolanır. Bu dolanma karakucak ve yağlı güreşteki dolanmaya benzemez. Rakip taraf çukurda gezinen güreşçiye denk birisini bulduğu zaman güreşçi hemen çukura çıkar. Dolanan güreşçi çukurda gezinen güreşçiye kendine denk bulursa hemen güreş başlar. Eğer dolanan güreşçi rakibi kendine eş görmez ise güreş başlamadan çukurdan çıkar ve giyinir. Fakat genellikle korkmuş havası vermemek için ilk önce

rakibi kabul edip ondan sonra giyinir. Dolanan güreşçi kendine güvenen gururlu cesur güreşçidir. Bu sebeple kendinden daha ağır rakiplerle mücadele etmekten çekinmez. Aba güreşinde, özellikle düğün güreşinde güreşçiler kiloya göre eşleştirilmez. Bu tür güreşlerde rakibe itiraz genellikle güreşçinin taraftarları tarafından yapılır. Rakip uygun görürse güreş başlar.

Top (ödül): Diğer güreşlerde yol (yolluk) adını alan ödül aba güreşinde “top” adını alır. Güreşte düğün sahibi tarafından ortaya konan ödüldür. Bu ödül düğün sahibi

tarafından çukura getirilen beş metrelik bez, halı, koç ve benzeri olabilir.

Okuntu: Yöredeki köylüleri ve misafirleri güreşe davet çağrısının adıdır. Şimdiki modern anlamda davetiye denen çağrı pusulasına hâlâ Anadolu'nun birçok yerinde okuntu denir. Düğün sahibi, okuntuyu listeler halinde hazırlar ve genellikle armağanlar eşliğinde gönderir.

Hakem seçimi: Önceden aba güreşi yapmış tarafların da saygı duyduğu yaşlı kimselerden bir heyet oluşturulur. Heyet tarafların kabul edeceği, eski aba ustalarını hakem olarak tayin eder. Müsabakalar ise bir orta, bir masa ve bir gözlemci hakem tarafından yönetilir.

Aba güreşinin başlaması: Güreş yazı tura ile başlar, genellikle iki kere yapılır.

Beraberlik durumlarında üç kere yapılır. Güreşe başlamadan önce aba giyilir. Üstünden kuşak bağlanır. Güreşçilerden birisi rakibin kuşağını sağ eli ile rakibin omzunun

üzerinden yakalar. Kuşak, sırasıyla önce bir güreşçi sonra diğer güreşçi tarafından tutulur. Kuşaktan tutmaya, aşırma ya da el atma denir. Bu pozisyon dezavantaj olduğu için yazı turayı bilemeyen önce aşırır. Güreş esnasında kuşak bırakılırsa güreşçi yenik sayılır. Yenik düşme, göbeğin gün görmesidir. Göbeğin güneşe karşı gelmesi, sırtın yere gelmesidir.

Oyunlar genellikle yere düşürmeyle sonuçlanır. İki defa yenen güreşçi çukurdan galip ayrılır.

Berabere kalmaya "Tay gelme" denir. Çukurda dolanan güreşçi yenilinceye kadar

çukurdan çıkmayabilir. Rakibi yenen güreşçi alkışlanmaz, yenen de yenilen de erdemlidir.

Güreş bitince güreşçiler önce kuşağı çözer, abayı çıkarıp önceden belirlenmiş yere bırakırlar. Meydanı terk etmeden abayı çözüp gelişi güzel fırlatmak spor adabına uygun bulunmaz.

Arkadaşlar, Geleneksel Spor Dalları Federasyonu ve yerel yönetimlerin destekleriyle müsabakalar düzenleniyor. Kapalı salonlarda, minderde yapılan müsabakalar da aynı giysilerle ve kurallarla yapılıyor. Kapaşmalı ve aşırtnalı olmak üzere temel kuralları ve giysilerinin temel özellikleri aynı olan iki şekilde güreşiliyor.

Modern güreş sporunun ve judonun esasını oluşturan aba güreşinde, temel güreş kurallarının tümü geçerlidir.

Güreşçiler kuşak ve abadan tutabilir. Ancak pantolon paçasından tutmak yasaktır.

Temel teknikler

Yan bağda: El atan (Aşırın) güreşçi tarafından rakibin yan tarafından sağ bacağa yapılan ayak hareketidir. Yan bağda en etkili tekniklerden biridir.

Boşa kaldırma: En önemli tekniklerden biridir. Aşırılan güreşçinin rakibin bağdalarını (ayak hareketleri) etkisiz kılarak iki bacağı arasından yoklayıp göğüs hizasına kadar kaldırıp yere vurduğu oyundur.

İç bağda: Aşırın (el atan) güreşçinin, sağ bacağı ile rakibin sol bacağına yapılan hamlenin adıdır.

Arkadaşlar, kültürel varlığımızın bir parçası olarak bilinen aba güreşimiz de gün geçtikçe önemini kaybediyor. Dileğimiz, bu güreşi sizlere sevdirmek, nesiller boyu yaşamasını sağlamak.

kim kimdir?

Yunus Emre

Yunus Emre, Anadolu'da tasavvuf edebiyatının ilk büyük şairi ve Türkçe şiirin öncüsüdür. Yunus Emre'nin bugün de tazeliğini koruyan şiirleri hem 13. yüzyıl Anadolu insanının, hem de bütün insanlığın sorunları, umutları ve korkularıyla sıkı sıkıya bağlıdır. Halk tarafından yaşamı destanlaştırılan ve ermiş bir kişi olarak kabul edilen Yunus Emre'nin Anadolu'nun birçok yerinde mezarına rastlanır. Bunlardan biri de Eskişehir Sarıköy'dedir.

Mezarının bulunduğu sanılan yere sonradan türbe yapılmıştır. Şiirlerinden çıkarılan sonuca göre öğrenimini Konya'da almıştır.

Genel olarak Yunus Emre'nin, 1238 yılında Eskişehir'in Mihalıççık ve Sivrihisar ilçeleri arasında kalan Sarıköy'de doğduğu, 1320 yılında hayata gözlerini yumduğu ve mezarının da burada bulunduğu kabul edilir.

Yunus Emre, Anadolu Selçuklu Devleti'nin Moğol akınları karşısında yıkılma sürecine girdiği; beylerin yer yer ayaklanıp saltanat davasına kalkıştıkları, yağmaların, el koymaların, ağır vergilerin Anadolu'yu altüst ettiği bir dönemde yaşamıştır. Bu dönemde Moğol baskısıyla çok sayıda Türkmen, İran ve Horasan'dan Anadolu'ya göçmüştü. Bu yeni gelen Türkmen boylarıyla birlikte her tür inanç ve düşünce de Anadolu'ya girmekte ve kendisine bir yaşam alanı yaratmaktaydı. Ortam da bu yayılışa uygundu. Canından bezen halk, mistik inançlarla avunmak, sabrı, azla yetinmeyi ilke edinerek çileci bir yaşama gömülmek zorundaydı.

Yunus Emre'nin gerçek yaşamına ilişkin bilgiler sınırlıdır. Babasının adı İsmail'dir. Medrese eğitimi görerek İslam bilimlerinin yanı sıra Arapça ve Farsça öğrendiği, tasavvuf tarihi üzerinde çalıştığı sanılır. Yunus Emre, Ahmed Yesevi'nin halifelerinden Hacı Bektaş Veli ya da Sinan Ata'nın halifelerinden Tapduk Emre'nin tekkesinde hizmet etmiş, onun düşüncelerini yaymak için Anadolu'yu dolaşmış, sonunda kendisi de şeyh olmuştur.

*İlim ilim bilmektir,
İlim kendin bilmektir.
Sen kendini bilmezsin,
Ya nice okumaktır.*

Aşkın aldı benden beni, bana seni gerek seni.

Ben yanarım dün ü günü, bana seni gerek seni.

Ne varlığa sevinirim, ne yokluğa yerinirim.

Aşkın ile avunurum, bana seni gerek seni.

Anadolu Tasavvuf şiirinin en önemli temsilcilerinden olan Yunus, varlığın birliği (vahdet-i vücud) öğretisine ulaşan bir tasavvuf yorumunu benimsemiştir. Ona göre Tanrı'dan başka varlık yoktur. Var olan her şey onun çeşitli biçimlerde görünmesidir. İnsanın kendisine ve başkalarına yakıştırdığı varlık, kuruntudan başka bir şey değildir.

Yunus Emre'nin iki yapıtı vardır: Risaletü'n-Nushiye (Öğüt Kitaplığı) ve Divan. Risaletü'n-Nushiye aruz ölçüsüyle yazılmış bir mesnevidir. 563 beyitten oluşan şiirin ilk 13 beyitlik bölümünü bir düzyazı ile 550 beyitlik asıl bölüm izler. Yunus Emre yapıtının düzyazı bölümünü akla ve bilgiye ayırmıştır. Risaletü'n-Nushiye'nin geri kalan ana bölümünde "Ruh ve Nefis Destanı", "Kanaat Destanı", "Öfke Destanı", "Sabır Ahvali", "Nekeslik Halleri" ve "Akıl Destanı" yer alır.

Yunus Emre'nin Divan'ı onun günümüze kadar tazeliğini ve çekiciliğini koruyan şiirlerini, ilahilerini, nutuk ve nefeslerini içerir. Bu divandaki şiirlerin bir bölümünü aruz ölçüsüyle yazmıştır. Yunus, ilahilerinin en özgün ve güzel olanlarını ise hece ölçüsüyle yazmıştır. Halk şiirine özgü dörtlüklerle yazdığı şiirlerden başka gazel biçimiyle, beyitlerle de yazmış, gazel biçimini heceye uygulamıştır. Aruz kullandığı zaman da

*Gah eserim yeller gibi,
Gah tozarım yollar gibi,
Gah akarım seller gibi,
Gel gör beni aşk neyledi?*

çoğunlukla uyak konusunda halk şiiri geleneğini izlemiştir.

Yunus Emre'nin dili, geçiş çağı şairinin dilidir. Arapça ve Farsça sözcüklerle birlikte onların Türkçe karşılıklarını da kullanır. Şiirlerinde tasavvuf felsefesini inceliklerine inerek anlatmaz. Tasavvuf onun yapıtlarına aşk, sevgili, dost, bahçe, gül, bülbül gibi seçilmiş simgeler olarak girer. Ama bu

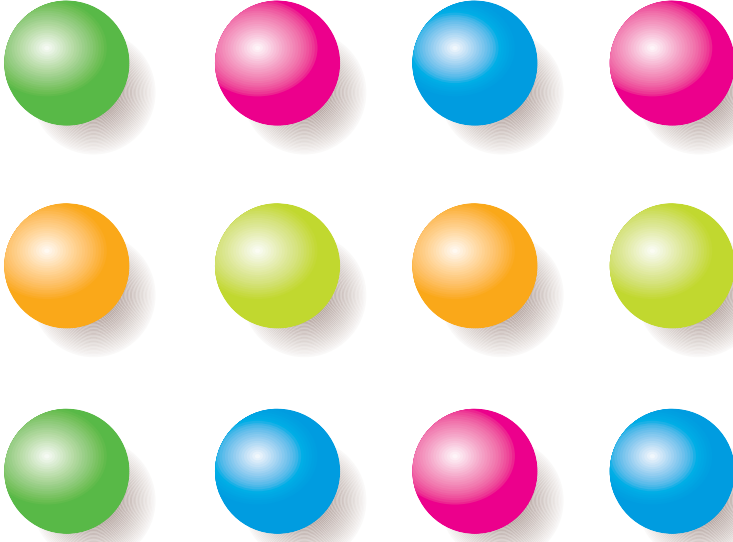
simgelere bilinçli olarak değişik anlamlar yükler. Böylece şiiri çeşitli ve çok zengin yorumlara açılarak tekdüzelikten kurtulur. İnsanın sevinçlerini, acılarını, düşlerini ve düş kırıklıklarını anlatma olanağını kazanır.

Arkadaşlar, Yunus Emre'nin yaşadığı toprakları paylaşan herkesin O'nun yaşamını ve şiirlerini çok iyi öğrenmesi gerekir diye düşünüyoruz.

Ömrünü sevgiye adanmış bu büyük bilge, daha binlerce yıl şiirleriyle gönlümüzü aydınlatacaktır.

bilmece bulmaca

Elinizde bulunan 12 topu kare şeklindeki bir odanın duvarlarına öyle yerleştirin ki her duvarda dört tane top olsun.

Listedeki çiçek isimlerini aşağıdaki tabloda bulup işaretleyebilir misiniz?

I	A	C	P	X	M	T	M	C	X	G	E	T	D	U	U	S	E	R	P	Q	C	Z	Z
N	U	T	P	O	K	E	M	N	L	B	X	S	Ü	M	B	Ü	L	G	X	X	A	M	H
E	K	W	İ	T	N	K	L	P	G	G	X	E	T	C	K	M	A	L	G	J	T	E	N
B	C	A	E	E	Z	R	U	E	J	U	F	İ	E	S	X	U	L	A	Q	H	W	D	E
U	W	E	K	X	K	T	L	C	S	C	F	S	Y	J	G	R	L	V	R	R	Q	Ğ	Y
C	G	Ş	N	T	J	İ	G	M	Ü	C	I	T	A	P	M	I	S	A	K	J	V	İ	P
L	E	E	H	H	Ü	E	F	Y	S	H	R	R	O	K	F	W	P	N	A	A	O	Ç	N
M	U	W	J	C	E	S	S	N	E	İ	K	R	O	A	W	K	T	R	N	L	Z	B	
T	E	R	İ	L	F	Y	M	H	N	N	J	L	Y	Z	K	A	E	A	A	F	L	L	E
S	K	K	I	S	P	Z	W	F	G	A	O	A	B	İ	Y	N	C	N	L	E	I	P	
J	J	N	X	N	O	Y	R	A	K	S	A	N	S	L	L	N	İ	A	F	X	N	F	Q
P	U	A	M	S	N	M	İ	N	E	I	B	V	E	R	U	U	S	T	İ	K	L	B	U
P	I	C	G	U	M	E	D	K	L	K	T	M	M	W	G	D	F	A	L	D	E	K	V
Y	D	N	H	A	Y	Q	O	Z	U	B	I	C	İ	Y	A	R	M	L	K	M	W	Y	I
N	P	A	I	I	R	P	D	O	Y	N	N	K	N	Ç	İ	A	N	P	W	H	Z	T	T
E	E	T	T	K	Y	D	O	K	A	İ	J	E	L	Y	P	S	F	A	M	L	K	I	B
H	E	R	D	A	J	N	E	H	S	R	A	P	I	M	F	B	S	K	V	L	F	V	D
A	V	O	E	V	B	B	I	N	O	E	X	C	E	N	E	Ğ	E	L	S	E	F	C	T
A	v	E	C	V	Y	H	I	W	Y	I	S	Ş	F	U	P	V	V	X	G	T	E	V	I
G	Q	Q	K	I	U	J	M	B	G	A	M	S	P	M	C	V	H	I	X	L	V	B	I

SÜMBÜL
LALE
ÇİĞDEM
KAKTÜS
MENEKŞE
HANİMELİ
YASEMİN
MİNE
ORKİDE
KARANFİL
GARDENYA
ORTANCA
FESLEĞEN
SARDUNYA
KASIMPATI
SÜSEN
LAVANTA

bitki

ÜZÜM

Arkadaşlar, beyazı, kırmızısı, siyahı, kurusu, suyu, pekmezi ile tadına doyamadığımız mucize bitki üzüm, beslenmemizde önemli bir yer tutuyor. Bu mucize bitkinin her şeyini en iyi şekilde değerlendiriyoruz.

Baharın ilk günlerinde üzümün yaprakları toplanır, sonra taze ışınları yenir. Çiçekten üzüme dönen yeşil meyveler toplanarak terleme ve kuruk ekşisi yapılır. Yaklaşık dört ay boyunca olgunlaşan meyveleri toplanır ve taze olarak tüketilir. Sonbahar geldiğinde ise hasat yapılarak kurutmalık, pekmezlik çeşitleri işlenir. Kışın soğuk günlerde tüketilmek üzere pestil, üzüm sucukları ve muskalar hazırlanır. Önemli bir kısmı da içecek yapılarak değerlendirilir. Daha bitmedi; çekirdeği ve posası da gıda takviyesi olarak tavsiye ediliyor.

Üzüm, tarih öncesi çağlardan beri yetiştirilen değerli bir meyvedir. Taze olarak, içecek yapılarak ya da kurutularak tüketilir. Üzüm meyvesini veren bitkiye “asma”, üzüm tarımına ise

“bağcılık” denir. Bilinen en eski tarım çeşitlerinden biri olan bağcılığın ilk kez coğrafyamızda başladığı, daha sonra buradan dünyaya yayıldığı bilinmektedir. Günümüzde, iklim koşullarının uygun olduğu her yerde üzüm yetiştiriliyor.

Asmalar “sülük” ya da “ışkın” denen sarılgan filizleri yardımıyla çevrelerindeki desteklere tırmanan sarılgan bitkilerdir. Kışın yapraklarını döken bu çalimsı ve çok yıllık bitkilerin ele benzeyen loplul yaprakları vardır. Kümeler halinde açan minik, yeşil çiçekleri döllendikten sonra üzüm salkımlarına döner. Salkımlar çok sayıda üzüm tanesinden oluşur. Yetiştirilen çeşide bağlı olarak rengi açık sarıdan siyaha, yeşilden kırmızıya kadar değişir; oval ya da yuvarlak biçimli bir meyvedir. İçinde birkaç sert çekirdek bulunur. Ancak çekirdeksiz türleri de vardır. Meyvelerin zarsı kabuğu, üzerindeki

mumsu maddeden ötürü buğulu bir görünüm yaratır.

Yeryüzünde binlerce üzüm çeşidi var. Üzümler, kullanılacağı yere göre sofralık, içecek yapımı, kurutmalık ve pekmezlik olarak sınıflandırılır. Çok eski çağlarda insanlar yetiştirdikleri bazı meyvelerin tümünü tazeyken kullanıp tüketemediklerinden bir bölümünü kurutarak daha uzun sürede kullanmışlardır. Üzüm de tıpkı incir ve kayısı gibi kurutulup uzun süre bozulmadan saklanabilen meyvelerdendir. En eski kurutma yöntemi, ürünü doğrudan güneşe serip kurutmaktır. Hâlâ bazı bölgelerde uygulanan bu doğrudan kurutma yöntemine karşılık günümüzde, genellikle kurutulmadan önce potasyum karbonat gibi bazı çözeltilere daldırmak ve kükürtlemek gibi bir dizi işlemden geçirilir. Daldırma işlemi tanelerin üzerindeki mumsu katmanı eriterek

kabuğun incelmesini, böylelikle de üzümün kolay kurumasını sağlar. Kükürtleme işlemiyle de ürünün küflenmesi önlenir. Kurutmalık üzümler genellikle çekirdeksizlerden

seçilir. Pekmez ve şıra yapımında ise bol şekerli üzüm çeşitleri kullanılır.

Toplam üzüm üretiminin yaklaşık 4 milyon ton dolayında olduğu Türkiye’de ürünün dörtte biri taze olarak tüketilir. Dörtte ikisi kurutulur, kalan dörtte biri de içecek, pekmez, sirke ve pestil yapımında kullanılır. En yaygın sofralık üzüm çeşitleri arasında çavuş, razaki, çekirdeksiz sultani, mahmudiye, müşküle, Tarsus beyazı ve karası sayılabilir. Kurutmalık çeşitler; çekirdeksiz sultani, razaki, siyah ve beyaz dirmil, Besni, irikaradır. İçecek ve pekmezlikler arasında ise Ankara karası, yapincak, Kalecik beyazı ve karası,

papazkarası, boğazkere ve öküzgözü sayılabilir. Türkiye’de üzüm en çok Ege Bölgesi’nde üretilir. Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu, Akdeniz ve Marmara bölgeleri de önemli üretim alanlarıdır. Manisa, Konya, Gaziantep, İzmir ve Denizli ise üzüm üretiminde ilk sıraları alan illerdir.

Asma, ılıman iklimlerde yetişen bir bitkidir, ama yarı tropik iklim koşullarında da yetiştirilebilir. Toprak bakımından pek fazla seçici olmayan bu bitki, iyi akaçlanmış olduğu sürece tuzlu topraklar dışında hemen her tip toprakta yetişebilir. Söz gelimi, sofralık üzüm çeşitleri derin, bol besinli topraklarda daha iyi geliştiği halde, içecek yapılan bazı çeşitler derin olmayan, fakir topraklarda daha nitelikli ürün verir. Üzüm en iyi, az yağışlı, uzun ve sıcak

yazların yaşandığı yörelerde gelişir. Bağcılığıyla ünlü pek çok ülkede asmalar dağ yamaçlarında oluşturulan teraslara dikilir. Burada tüm işlemler elle yapıldığından, bitkiler sık aralıklarla yerleştirilir. Bazı bölgelerde ise makineli tarım yapabilmek için bağlar düz arazilere kurulur ve bitkiler daha seyrek aralıklarla dikilir.

Asma, çelikleme, daldırma ya da aşılama yöntemleriyle çoğaltılır. Köklenip gelişmeye başlayan her yeni bitki kendi haline bırakılacak olursa oldukça çok boylanır. Ama tırmanıcı özellikte olduğundan kendi başına dik duramaz. Bu nedenle bağcılıkta iki genel yöntemle başvurulur: Asmalar ya her yıl budanarak bağ kütüğü (omça) denen 1-1,5 metrelik çalılar halinde tutulur ya da çardaklara, hatta ağaçlara sardırılır. Üzüm salkımları asmaların genç sürgünlerinde geliştiği için, meyve verimini artırmak

amacıyla asmaların her yıl düzenli olarak budanması gerekir.

Üzümün anavatanı olan ülkemizde üzüm ve bağcılık çevresinde çok önemli bir kültür oluşmuştur. Üzümün budanması, bakımı, hasatı, kurutulması, işlenmesi adeta bir seremoni haline gelmiştir. Günümüzde üzüm bağlarının yaygın olduğu bölgelere bağbozumu turları bile düzenlenmektedir.

Arkadaşlar, bol miktarda şekerin yanı sıra mineral ve vitamin de içeren bu besleyici meyvenin kurusu, pekmezi, çekirdeği, pestili de oldukça besleyicidir. Her gıda maddesi gibi ölçülü olmak koşuluyla afiyetle tüketin.

nereden nereye?

TAŞIT LASTİKLERİ

Arkadaşlar, taşımacılıkta kullanılan ilk tekerlekler taştan ve ağaçtan yapılırdı. Sonraları yollar uzayıp yükler ağırlaşmaya başlayınca, önce ahşap tekerlekleri daha dayanıklı hale getirmek için çevresine metal kasnaklar geçirildi. Bir dönem tamamen

metalden yapılmış tekerlekler bile kullanıldı. Ancak taşıt sayısının artması ve daha çok kullanılmasıyla birlikte tekerlekler lastikle kaplanmaya başladı. 19. yüzyılda ise metalden yapılmış tekerleklerde havayla şişirilmiş lastikler kullanılmaya başlandı.

Modern taşıtlarda, tekerlek jantının çevresine takılan kauçuk kuşağa “taşıtl lastiği” ya da kısaca “lastik” denir. Taşıtlarda genellikle içi havayla doldurulan lastikler kullanılır. Lastikler, iç lastikli ya da iç lastiksiz olabilir. Her iki türde de lastiğin içine hava, tek yönde geçişe izin veren bir supaptan basılır. İçli lastikler, sağlam aşınmaya karşı dayanıklı bir dış lastik ile bunun içine yerleştirilerek şişirilen bir şambriyelden oluşur.

Şişirmeli lastikler kara yolu taşıtlarının yanı sıra bazı ülkelerde hafif raylı sistem taşıtlarında da kullanılır. Havalı lastiklerdeki hava, darbe ve titreşimleri soğuran bir yastık görevi görür ve düzgün yüzeyli olmayan yollarda en az enerji kaybıyla gidilebilmesini sağlar.

Bugün kullanılmakta olan lastikler ABD’li mucit Charles Goodyear’in

1844’te, vulkanlama denen, kauçuğun kükürtle sertleştirilmesi işlemini bulmasından sonra ortaya çıktı. Bu yöntem kauçuğun uygulamada ticari amaçlarla kullanılmasını olanaklı kılmıştır.

İlk şişirmeli taşıtl lastiğini 1845’te İskoç

Robert William Thomson yaptı. Thomson, atla çekilen bir yolcu arabasının tekerlek çemberi üzerine çepeçevre geçirilmiş deri bir kılıfın içine yerleştirilen ve havayla şişirilen dairesel bir iç lastik geliştirmişti. Ama

Vulkanizasyon:

Kauçuk, kükürtün erime sıcaklığı üstünde kükürtle reaksiyona girince değişikliğe uğrar ve sıcaklık değişimlerine dayanıklı hale gelir. Böylece soğuduğunda kırılmaz ve ısındığında erimez.

otomobilin icadından önceki bu buluş o zamanlar benimsenmedi.

1887’de bir başka İskoç mucit John Boyd Dunlop, oğlunun üç tekerlekli bisikleti için geliştirdiği havalı lastiğin patentini aldı.

Dunlop üzeri lastik solüsyonu ile kaplanmış çadır bezini tekerleklerin üzerine çivi ile çakarak içine hava doldurdu ve ilk adımı attı.

1895'te havalı lastikler ilk kez Fransız Michelin şirketi tarafından motorlu taşıtlarda kullanıldı.

1900 yılında lastik üretiminde ilk kez pamuk kord kullanıldı. Lastikler uçak tekerleklerinde kullanılmaya başladı.

1905 yılında lastikleri güçlendirmek için tel kullanıldı.

Lastik üretiminde kord bezi ilk kez 1910 yılında kullanıldı.

1931'de ABD sentetik kauçuk üretimine başladı. Ancak doğal kauçuk daha ucuza mal edildiği için seri üretime geçilemedi.

1937'de lastik kordu için suni ipekli kumaşlar ve çelik kullanılmaya başlandı.

1950'lerden itibaren otomobillerin günlük yaşam içerisinde yeri iyice arttı. Beraberinde bir takım ihtiyaçlar ortaya çıktı. İlk kış lastikleri ve çivili lastikler 1960'tan itibaren kullanılmaya başlandı.

1938'de ilk metal karkaslı lastik üretildi.

1940'lı yılların başında lastiklerin taban genişliğini, yanak yüksekliğini ve çapını belirten ölçü sistemi getirilerek günümüzdeki manada lastikler üretilmeye ve kullanılmaya başlandı.

Kauçuk üretimi yapılan Uzak Doğu ülkeleri Japonlar tarafından ele geçirilince, 1942'de sentetik kauçuk, ABD'de seri olarak üretilmeye başlandı

1942'de naylon kord kullanıldı.

Türkiye'nin ilk uçak lastiği İkinci Dünya Savaşı sırasında Kayseri Tayyare Fabrikasında üretildi. Fabrika kısa süre sonra kapatıldı ve uzun yıllar ülkemizde uçak lastiği üretilmedi.

Çelik takviyeli radyal lastik 1946 yılında geliştirildi. Bu buluş, lastik dünyasında devrim yaratarak Michelin'in rakiplerine göre açık ara üstünlük elde etmesini sağladı.

1950'lerden beri otomobillerde kullanılmakta olan ve tübles lastik olarak da bilinen içsüz lastiklerin iç yüzeyleri, hava geçirmeyen kauçuk astarla kaplıdır. Lastiğin

kenarlarını çepeçevre saran bir kauçuk katmanı, metal tekerleğin kenar çıkıntılarıyla lastik arasından hava kaçmasını önleyen bir conta işlevi görür ve böylece bir iç lastik kullanılmaksızın havanın tutulabilmesi olanaklı olur. Bu tür lastiklerde supap tekerlek jantına takılmıştır. İçsiz taşıt lastikleri daha hafif ve dengelidir. Ayrıca, daha zor delindikleri ve bir delinme olsa bile bütün havayı bir anda kaçırmadıkları için daha güvenlidir. İçsiz lastiklerin geliştirilmiş türleri, deliği kendiliğinden kapatabilir ve bir patlama olsa bile yola güvenle devam edilebilmesini sağlar.

1989 yılında uzun bir aradan sonra ilk kez Kırşehir'deki Petlas tesislerinde yerli uçak lastiği üretildi.

Tonlarca yükü inış kalkış yapan uçakların lastikleri özel olarak üretilir ve nitrojen gazı ile doldurulur. Bu gaz, havadaki ısı değişimlerinde sıcaklık farkından doğacak basınç farklarını engelliyor. Ayrıca yüksek ısı ve basınca dayanabiliyor.

Dış lastiklerde, sağlam bir iskelet oluşturacak biçimde örülmüş kord bezi katları vardır. Önceleri pamuktan, günümüzde ise yapay ipek gibi malzemelerden hatta ince çelik tellerden yapılan kord bezi, dış lastiğin kauçuk bileşiklerden oluşan ana yapısına gömülmüş durumdadır. Çapraz katlı lastiklerden sonra ortaya çıkan uzun ömürlü

radyal katlı lastiklerde, lastiğin yüzeyindeki dişlerin altında yer alan çelik tellerden örülü kuşaklar lastiğe çok daha pekişik ve sağlam bir yapı kazandırır. Yarış arabaları ile ticari araçlar için ayrıca kar ve buzda kullanılmak üzere geliştirilmiş özel lastikler de vardır.

Arkadaşlar, lastikler her türlü taşıt için çok önemlidir. Aracın

özelliklerine ve iklim koşullarına göre lastik seçilmeli, bakımına özen gösterilmeli.

Aşınmış ve hava basıncı doğru ayarlanmamış lastikler can ve mal güvenliğimiz için tehlikelidir. Sizler de bisiklet lastiklerinizi sık sık kontrol edin ve bir sorun gördüğünüzde hemen çözüme kavuşturun.

Yazı muştulayan uzun bacaklı
konuklarımız:

LEYLEK

Daha baharın ilk günlerinde mavi gökyüzünde sürüler halinde süzülerek gelmeye başlarlar. İnsanların kendilerine yaklaşmasına izin vermezler, ama yerleşim yerlerine yakın yuva yaparlar. Bu güzel kuşlar ülkemizde o kadar çok sevilir ki adına şenlikler düzenlenir. Hatta son yıllarda birçok yerde leyleklere özel yuvalar yapılmaya başlandı.

Leylekler balıkçıl, flamingo ve aynaklara akraba 17 türden oluşan iri yapılı, uzun boyunlu kuşlardır. Sulak, çayırılık ve bataklık

alanlarda yaşar, kurumlu bir yürüyüş tutturarak başlıca besinleri olan böcekleri, kurbağaları ve yılanları ararlar. Ses telleri yeterince gelişmemiştir. Ama eşlerinin dikkatini çekmek için gagalarını takırdatarak, kanatlarını açıp kapayarak gösteri yaparlar.

Leylekler; solucan, çekirge, meyve, kurtçuklar, sülük gibi omurgasızlarla, suda ve karada yaşayan semenderle, kertenkele ve yılan gibi sürüngenlerle, kuş yumurtaları ve fare, köstebek gibi bazı memelilerle beslenir. Bir besin kaynağı türü doğal bir artış gösterse bu duruma ayak uydurarak, hemen bu kolay ava yönelirler. Söz gelimi fare ya da çekirge bol ise leyleğin ana besin kaynağı budur. Bu yüzden çiftçi dostudur leylek...

Avrasya'da üreyen ak leylek Afrika'nın güney kesimlerinde kışlar. Boyu yaklaşık 1 metredir. Kanat açıklığı 165 santimetreye, ağırlıkları ise 4,4 kilograama kadar çıkabilir. Kanatuçma tüyleri siyah, öbür tüyleri beyaz, uzun gagası ve bacakları kırmızıdır.

Boyunlarını öne uzatarak oldukça yavaş uçar ve havada geniş daireler çizerek süzülür.

Ak leylekler çatılara, özellikle de bacaların tepesine yuva yapar. Bazı ülkelerde insanlar uğur getirdiğine inandıklarından leylekleri çekmek için damlarına kazıklar üzerinde

tekerlekler koyar. Leylek çiftleri çalı çırpı ve topraktan yaptıkları tepsi biçimindeki yuvalarını ota döşerler. Yuva her sene yeni ekler yapılarak kullanılır. Leylek yuvasını bulamazsa yaklaşık 8 gün içinde yeni yuvasını yapar. Bu yuvaların ağırlığı 2 tona ulaşabilmektedir.

Doğal ortamda 30-40 yıl yaşadıkları tespit edilmiştir.

Dişiler genellikle beyaz, dört yumurta bırakır. Erkek ve dişi kuş nöbetleşe kuluçkaya yatar. Yavrular 33-34 gün sonra aynı anda olmamak üzere yumurtadan çıkar. Yavrular yumurtadan çıktıktan 58-64 gün sonra yuvadan ayrılır ve yaklaşık 3 hafta daha ebeveynler tarafından beslenir. Erkek ve

dişi, yavrularını büyük ölçüde yiyip kısmen sindirdikleri besinleri ağızlarına geri getirerek besler. Yavrular anne ve babalarını gördüklerinde gagalarını takırdatmaya başlar, erişkin kuşlar da bu gürültülü karşılamaya katılır.

Ak leylekler uzak yerlere göç eden kuşların en iyi bilinenidir. Avrupa'da ve Türkiye'de üreyen bu leylekler kışı Afrika'nın yumuşak ikliminde geçirir. Göç sırasında sıcak hava akımlarından yararlanır, olabildiğince karalar üstünde uçabilmek için kıtadan kıtaya,

özellikle İstanbul, Çanakkale ve Cebelitank boğazlarından geçerler. Ama Avrupa'da yoğun tarıma geçiş nedeniyle leyleklerin beslenebileceği çayırılık sulak alanların azalması, Afrika'da ise tarım ilaçlarının yoğun olarak kullanılması, büyük leylek sürülerinin yok olmasına neden olmuştur.

Avrasya ve Afrika'da yaşayan kara leylek, beyaz karnı dışında mor ve yeşil parlıtlı siyah tüyleriyle ak leylekten kolayca ayırt edilir. Daha ürkek olan bu tür, ormanlık

KARA LEYLEK

Arkadaşlar, güneyden gelip yazı ülkemizin sulak alanlarında geçiren ve yavrularını büyütüp tekrar güneye uçan “hacı leylekler”i ve yaşam alanlarını korumak için sizlerin de elinizden geleni yapacağınıza inanıyoruz.

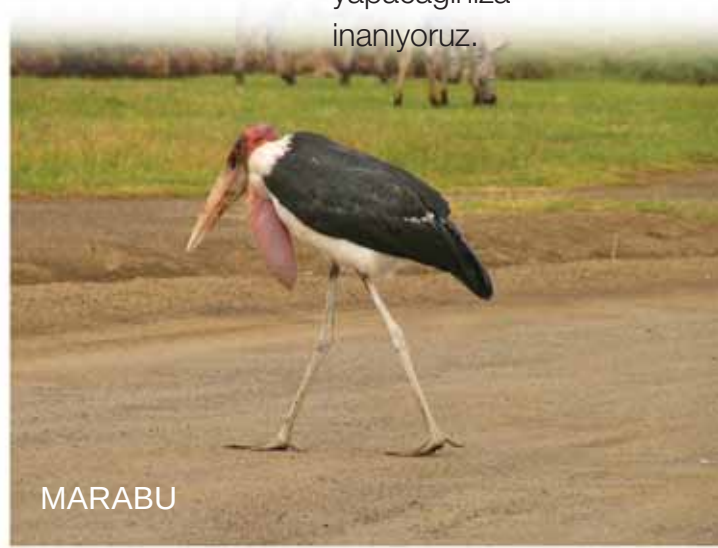
yerlerde ürer ve kışı Afrika’da geçirir. Türkiye’deki üreme alanı Marmara ve Karadeniz bölgelerindeki ağaçlıklardır.

Leyleklerin iki değişik türü, jabiru adıyla tanınır. Bunlardan Avustralya jabirusu

AVUSTRALYA
JABIRU

Avustralya’dan Hindistan’a kadar uzanan bölgede yaşar. Gövdesi beyaz ve yeşil, bacakları kırmızı, iri gagası siyahtır. Genellikle yalnız avlanmasıyla dikkat çeker. Amerika jabirusunun hafifçe yukarı kıvrılan çok kalın bir gagası vardır. Meksika’dan Arjantin’e kadar uzanan bölgede bulunur. Marabu en iri leylek türüdür. Afrika’da yaşayan bu türün boyu 1,5 metreye, kanat açıklığı 2,6 metreye ulaşır. Temel besinini oluşturan leşleri yemek için genellikle akbabalalarla rekabete girer ve çoğu kez de öncelik sırasını kapar.

MARABU

AMERİKAN
JABIRU

5

Bir işletmenin torna atölyesinde kurşun parçaları torna edilerek küpler yapılıyor. Torna edilen her kurşundan küçük bir parça artıyor. Altı artık parça eritilerek yeni bir küp yapılabilir. Bu şekilde 36 parça işlendiğinde, artık parçalardan yapılanlar da dahil toplam kaç küp elde edildiğini bulabilir misiniz?

6

Bir tren hiçbir yere uğramadan saatte altmış kilometre hızla Ankara'dan İstanbul'a gitmektedir. Bir başka tren ise İstanbul'dan Ankara'ya saatte 40 kilometre hızla gitmektedir.

Trenler karşılaşmadan bir saat önce aralarında ne kadar mesafe olduğunu bulabilir misiniz?

KALAYCILIK

Mehmet Ali Diyarbakırlıoğlu

Eskiden aşırı yaramazlık yapan çocukları ya kömürcüye ya da kalaycıya çırak koymakla korkuturdu babalar, anneler. Çocuklar korkar mıydı bu tehditten? Kömürcülüğten belki, ama kalaycılığa konacağını düşünen çocuk için için sevinirdi belki de. Çünkü kıpkırmızı bakır gümüş rengine çeviren sihirli bir meslekti kalaycılık. Türküsü bile vardı bu mesleğin:

“Bakır kaplar kalaylansın

Şu odada bir mum yansın

Uyuyan bahtım uyansın...”

Biri daha:

“Kalaycılar kalay yapar

Bakırları gümüş yapar

Ana, ana niye verdin beni kalaycıya

Kap kalaylamıyor, kalaylayamıyor...”

DÜNYADA VE BİZDE KALAY

Bu yazımızda toplumumuz tarafından nispeten daha çok tanınan bir mesleği, kalaycılığı daha yakından tanımaya çalışacağız. Bilimsel açıdan kalay periyodik cetvelde SN simgesi ile 50. sırada ve metaller sınıfında gösterilen bir elementtir. Eski çağlardan beri bilinen bu element gümüş beyazlığında olup dövülebilir bir maddedir. Bu sayede kolayca levha veya tel haline getirilebilir. Beyaz kalayın özgül ağırlığı 7.29 gr./cm^3 ’tür ve 231 C° ’de erir. Bu özelliğinden dolayı, kurşun ile olan alaşımından lehim kaynağı olarak geniş bir kullanım alanına sahiptir. Kurşunun aksine zehirleyici de değildir.

Günümüzde Malezya, Bolivya, Tayland, Endonezya, Nijerya ve Çin gibi ülkeler dâhil olmak üzere 35 ülkede kalay madenciliği yapıldığı bilinmektedir. Ancak bilinen rezervlerin en az yarısı Güney Doğu Asya'da bulunmaktadır. Anadolu'da ise sözü edilen en eski kalay madeni ocağı Niğde Celaller Köyü yöresindedir. Tunceli, Kırklareli, Tekirdağ, İstanbul-Şile, Eskişehir, Bursa, Manisa, Kırşehir, Amasya, Uşak, Niğde, Sivas ve Aksaray yörelerinde de kalay madenlerinin olduğu bilinmektedir.

5 BİN YILLIK GEÇMİŞİ VAR

Kalayın yumuşak ve kolay şekil verilebilir bir maden oluşuna paralel olarak insanlık tarihinde M.Ö. 3000'li yıllara kadar uzanan bir geçmişi söz konusudur. Dahası, hava ile teması sonrasında kolay oksitlenmez.

Bu özellik, korozyondan korunması gereken eşyalarda kalaya çokça başvurulmasına neden olan en önemli özelliğidir. Gerçekten de kalayla kaplanan mutfak eşyalarında ve kaplarda kalay, koruyucu bir katman oluşturur. Bu katman metalleri korozyona karşı korur. Beyaz toz halinde elde edilen

de bakır kaplarla olan beraberliğidir. Yani mutfaklarda kullandığımız bu kapların kalaylanması ve buna bağlı olarak da kalaycılık mesleğinin yüzyıllarca hayatımıza girmiş olmasıdır.

ZEHİRLENMELERİ ÖNLÜYOR

Bakır kapların mutfaklarımızda kullanılmaya başlaması, kalayın bulunmasına son derece bağımlıdır. Gerçekten de bakır kaplar kalayla kaplanmadan tek başına mutfak eşyası olarak kullanıldıklarında çabuk oksitleniyor ve bakır zehirlenmeleri nedeniyle ölümlere neden olabiliyorlardı.

ve SnO_2 simgesi ile gösterilen kalay, mermer ve süsleme taşlarını parlatmada, seramik malzemelerinin sarı, kahverengi veya pembe renklerde boyanmasında ve cam eşyaların matlaştırılmasında kullanılır. Ayrıca besin sanayinde konserve kutularının ve tenekelerinin imalatında önemli bir yer tuttuğu bilinmektedir. Kurşun ile birlikte oluşturduğu alaşımdan ise tenekeçilerin ve günümüzde ise elektronik sanayinin en çok kullandığı “teneke kaynağı” dediğimiz lehim doğmuştur.

Yukarıda bahsettiğimiz özelliklerinin yanında asıl bizi ilgilendiren özelliği demir ve özellikle

Kalayla ilgili bu ön bilgilerden sonra bakır mutfak eşyalarının kalay ile nasıl kaplandıklarını anlatmaya geçebiliriz.

Kalaylanacak kabın önce örs ve çekiç yardımıyla bozuk kısımları tamir edilir. Ezik yerleri düzeltilir, kırıklar ise kaynak yapılır. Daha sonra bu kaplar kalaycı çırağı tarafından kum ve kömür parçaları ile temizlenir. Kalaycı çırağı kararan yerleri tekrar parlatıncaya kadar ayakları ile ovar. İşin bu kısmını genellikle çıraklar üstlenir. Duvar da çakılı olan tutamaklara elleri ile tutunan çırak, parlatacağı kabın üzerine ince kum ve kömür parçalarını ve bu

parçaların üzerine de bir telis parçası koyar. Çırak çıplak ayakları ile telisin üzerinde kalçasını bir sağa bir sola kıvrarak telisi hareket ettirir. Sürekli yapılan bu hareket kabın temizlenmesine kadar devam eder. Bu davranış zımpara kağıdının olmadığı dönemlerde kapların bir nevi zımparalanarak temizlenmesine benzetilebilir.

Kalaycı çırağının bu hareketi, verdiği sözde durmayanları betimlemek için kullanılan “kalaycı çırağı gibi kıvrırmak” deyimine de ilham kaynağı olmuştur. Çırağın görevi burada bitmez. Ocaktaki ateşin harlanması için körüğü çevirmesi de gerekir.

KÖY KÖY DOLAŞAN KALAYCILAR

Kalaycı körükleri de demirci körüklerine benzerler. Kalaycılıkta kullanılan körükler tek veya iki kollu olup, gövdesi deriden yapılanların yanı sıra kol gücüyle döndürülen demir pervaneli bir hava üfleyici vantilatör örneği olan körükler de mevcuttur.

Bu şekilde temizlenen kap ocakta ısıtılır. Isınan kap üzerine kalayın tutması için toz nışadır (kimyasal bir madde) atılır. Yeterince ısınan ve üzerine nışadır sürülen kaba kalay biraz değdirilir. Kalay bu haliyle kabın üzerinde eriyik halde bulunur. Bu haldeki kalay bir pamuk yumağı ile kabın her tarafına dağıtılır. Bu işleme kalay yapılacak kabın tüm yüzeyi kaplanıncaya kadar devam edilir.

Yakın zamana kadar kalaycılık aynı zamanda seyyar olarak da icra edilen bir meslekti. Köy köy dolaşıp halkın bakır mutfak kaplarını yerinde kalay yaparlardı. Bulundukları yer önemli değildi. Yeter ki ocaklarını kuracakları açık bir yer bulsunlar, hemencecik orada ateşi yakar, kalaylama

işini yaparlardı. Halk onların geleceği günü bilir, bakırı çıkmış kaplarını bekletirdi. Halen göçebe bir yaşam süren Yörüklerce de seyyar kalaycılık icra edilmektedir. Bu kimselere Anadolu’da Akdeniz Toroslar’ında ve diğer yüksek kesimlerde rastlayabiliriz.

NERDE O KALAYLI TASTAKİ SU TADI!

Kalayın bakırla birlikteliği, teknolojik gelişmelere bağlı olarak bazı meslekler gibi artık tükenme noktasındadır. Parlak zamanlarını bakırın mutfak eşyası olarak kullanılmasına borçlu olan kalaycılık, bakırın mutfaklarımızdan çekilmesiyle de sona yaklaşmıştır. Günümüzde çelik, alüminyum, emaye ve teflon mutfak eşyaları bu mesleğe olan ihtiyacı en aza indirmiştir. Ancak halen turistik amaca yönelik bakır eşya imalatı kayıcılığın biraz da olsa devamına izin vermektedir.

Büyüklerimiz, bakır kaplarda pişen yemeklerin lezzetinin yeni çıkan kaplarla pişenlerden daha lezzetli olduğunu söylerler. Yaşayan eskiler kalaydan söz açılınca şu sözleri söylemekten kendilerini alamazlar. “Aaah ah! Nerde o kalaylı tasta içilen suların tadı?”

Pırlıl pırlıl kalaylanmış bakır kaplarda pişen yemeklere lezzet, suya gizemli bir tat veren kalaycılık mesleği de eskilerde mi kalacak dersiniz?

Kalaylı kazanda pişen yemeğin, kalaylı tasta içilen suyun tadını bir yana bırakalım da bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar azalmış durumdaki kalaycılarının tadı nasıl, ona bir bakalım.

Son kalaycılardan biriyle tanışıyoruz. Adı Veli. Soyadının yazılmasını istemiyor. Onu bize eski bakırcılar tavsiye etti. Verilen

adrese gittiğimizde bir kalaycı dükkânı bulmayı umuyorduk. Karşımıza küçücük bir bakkal dükkânı çıkınca şaşırdık.

- Bakırcılar çarşısında öve öve göğe çıkarılan kalaycı Veli siz değil misiniz yoksa? Yanlış mı geldik? diye sorduğumuzda acı acı gülümseyerek cevap veriyor.

- Yanlış gelmediniz beyim. Kalaycı Veli benim.

- Kalaycı dükkânınız?.. O nerede?

- O yok artık. Kapattım. Artık kimse bakır kap kullanmıyor. Kullanmayınca da onları kalaylattırmaya gerek görmüyor. O yüzden

dükkânı kapattım, kapatmama sebep olanlara ibret olsun diye de kapısına şöyle bir yazı yazıp astım:

“BU KALAYCI DÜKKÂNI,

SAHİBİ TARAFINDAN

«İŞÇİLERDEN KAPATILMIŞTIR.»

- Peki, tepkinizi dikkate alan oldu mu?

- Ne gezer. Fare dağa küsmüş de dağın haberi bile olmamış.

- Kalaycılığa ne zaman, neden, nasıl başladınız?

- Mesleğe çocukken başladım. Okulum yaz tatiline girmişti. Aylak aylak dolaşırmaktansa bir işe girmeyi düşündüm. Dükkân dükkân dolaştım. Kısmet bu işteymiş. Usta beni çıraklığa kabul etti. O tarihten itibaren tam 40 yıl kalaycılık yaptım. Çıraklıktan kısa zamanda kalfalığa geçtim. Askere gittiğimde ustam bana harçlık gönderirdi. Döndüğümde ise dükkânını bana devretti. İyisiyle kötüsüyle 30 yıl kahrını çektim o kalaycı dükkânının. Ne yazık ki işler gide gide kötüleşti. Sonunda teslim oldum.

- İşe başladığında şehirde kaç kalaycı vardı?

- Çok... Belki otuz, belki kırk...

- Ya şimdi?

- Ara ki bulasın. Birkaç tane ya kalmıştır ya kalmamıştır.

- Senin gibi kalaycı çıraklığına duran çocuklar var mı hâlâ?

Şimdiki çocukları öldürsen kalaycı olmazlar.

- Neden?

- Hem zor iş, hem kazancı az hem de

geleceği karanlık.

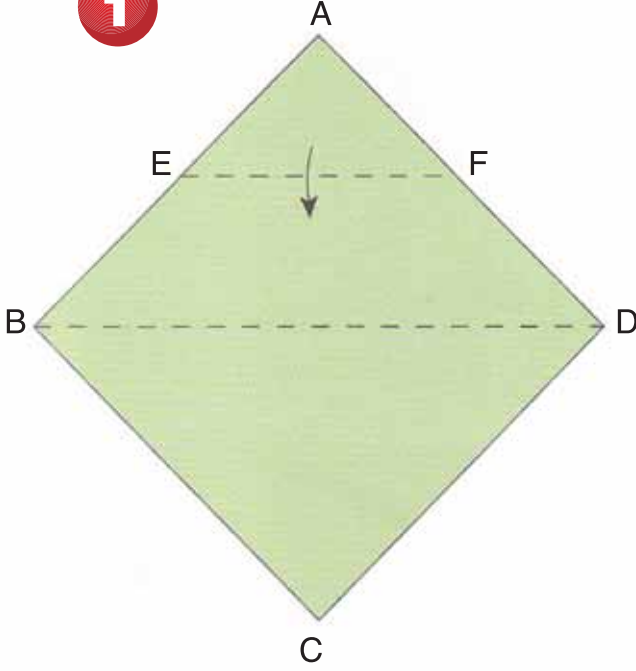
- Günümüzde kimler bakır kap kalaylatıyor?
- *Turistik amaçla bakır işi yapan bakırcılar kalaylatıyorlar.*
- Bakır kaplar doğal renginde kırmızı kalsa daha alımlı olmaz mı?
- *Olur, ama oksitlenme o rengi yok eder kararır.*
- Başka kimler kap kalaylatıyor?
- *Daha çok turistik lokantalar bakırlarını kalaylatır. Bu lokantalar müşterilerine nostalji olsun diye yöresel yemekleri eski bakır sahanlarda servis yaptıklarından sık sık kalaylatırmak zorunda kalırlar.*
- O zaman kalaycıların şikâyet etmesine gerek kalır mı?
- *Kalır tabi. Bir şehirde kaç tane turistik lokanta var ki?*
- Kalaylı bakır bir kapta pişirilen yemekle çelik veya başka bir kapta pişirilen yemek arasında nasıl bir fark vardır?
- *Her şeyden önce, kalaylanmış bakır kaplar çok sağlıklıdır. Bu kaplarda pişen yemekler çok lezzetli olur. Zaten çelik kaplar çıktıktan sonra yemeklerin tadı-tuzu da kalmadı.*
- Kalaycılıkta genel olarak hangi malzemeleri kullanıyordunuz?
- *Malzememiz genel olarak, kalay, nişadır, pamuk ve ateşten oluşmaktadır. Tabi bazı temizlik ilaçlarımız da vardır; sac ruhu, tuz ruhu gibi... Bu arada, daha önceleri kömür ateşi harlanarak kullanılırdı, şimdi ise tüp kullanıyoruz.*
- Peki, kalaylanmış bir kabı hemen kullanabiliyor muyuz, içerisinde zararlı

herhangi bir kimyasal madde kalmaz mı?

- *Hayır, temizce yıkandıktan sonra zararlı hiçbir madde kalmaz, kullanılabilir.*
- Kalaylanmış bir kabın kullanım süresi ne kadardır?
- *Kullanmaya bağlı. 9-10 ay ile bir sene arasında bir süre dayanır. Tabii, bu kap ateşte susuz bırakılırsa ya da yemeğin dibi tutarsa yanar. Ancak içerisinde sıvı olursa hiçbir şey olmaz.*
- Kalaycılık mesleğinin bitmesini neye bağlıyorsunuz?
- *Kalaycılık mesleğinin bitmesini, bakırcılığın da bitim noktasına gelmesine bağlıyorum. Bakırcılık ve kalaycılık birbirlerini tamamlayan iki meslektir. Eğer bakır olmasa kalaycılık da olmaz.*
- İşe ilk başladığınız dönemlerde kaç kişi çalışırdı, sonra bu sayı kaç düştü?
- *İşe başladığım ilk yıllarda her dükkanda 3-5 kişi çalışıyordu. Gide gide bu sayı azaldı. Usta ile bir tek körükçü kaldı. Şimdi ise elektrikle hava veren aygıtlar çıktı. Ustalar artık tek çalışıyor.*
- Anne babalar da çocuklarını kalaycı yapmak istemiyor değil mi?
- *Geleceği olmayan bir işe kim çocuğunu verir?*
- Yani artık yeni bir kalaycı nesli olmayacak diyorsunuz...
- *Olmayacak tabii ki...*
- Başını önüne eğiyor, derin düşüncelere dalıyor eski kalaycı. Belki de kalaycılığın şanlı günlerine götürmüştür anıları onu.
- Veli ustanın yanından, suç işlemiş gibi sessizce uzaklaşıyoruz.

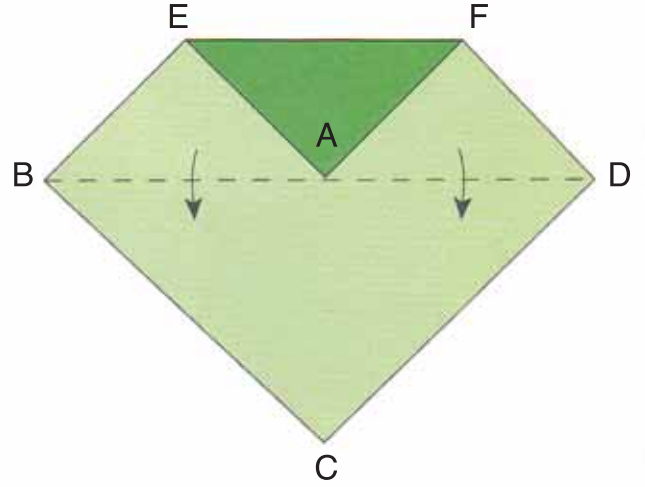
Kâğıt katlayarak TAVŞAN yapalım

1

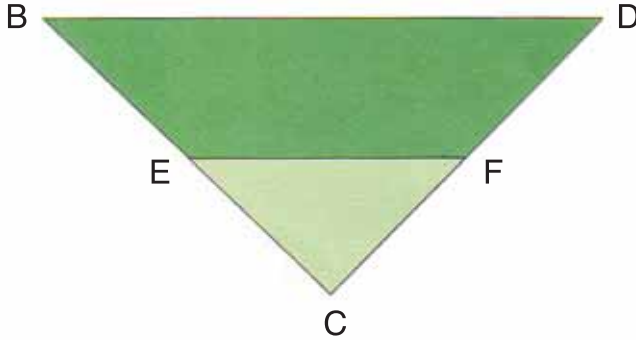
Kare bir kâğıt alın. Kağıdın her iki tarafı farklı renklerde olursa daha iyi olur. Kâğıdınızı A ve C köşelerini buluşturacak şekilde BD çizgisinden katlayıp açın.

2

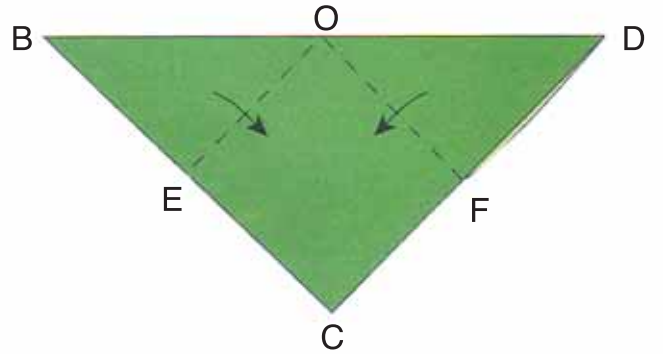
Sonra A köşesini EF çizgisinden katlayarak BD çizgisiyle buluşturun.

3

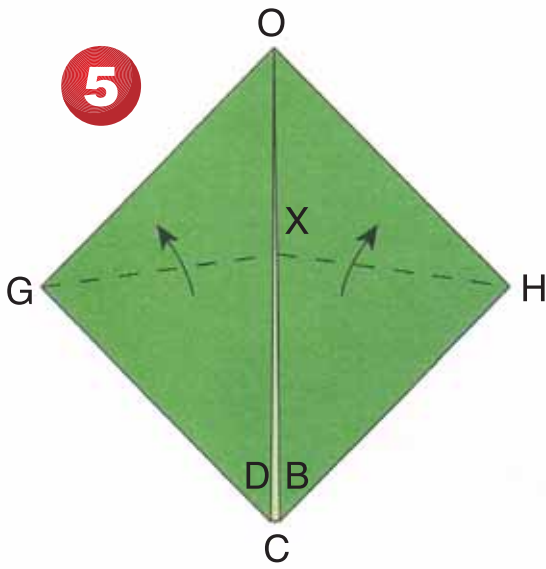

Daha sonra kâğıdınızı BD çizgisinden aşağı doğru katlayın.

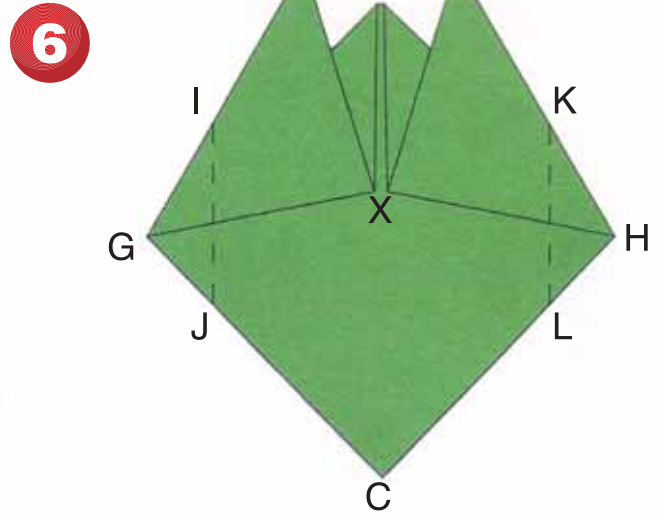
4

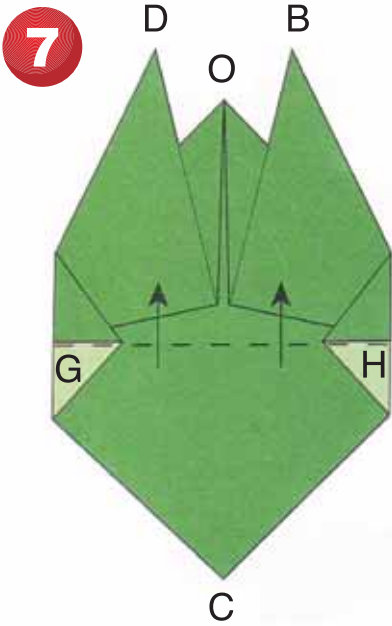
Şimdi de kâğıdınızı ters çevirin. Kâğıdı OG çizgisinden ve OH çizgisinden içeri doğru katlayarak D ve B köşelerini C köşesi ile buluşturun.

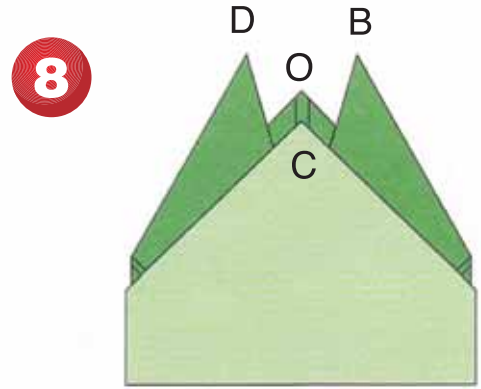
D köşesini GX çizgisinden, B köşesini ise XH çizgisinden yukarıya doğru katlayın.

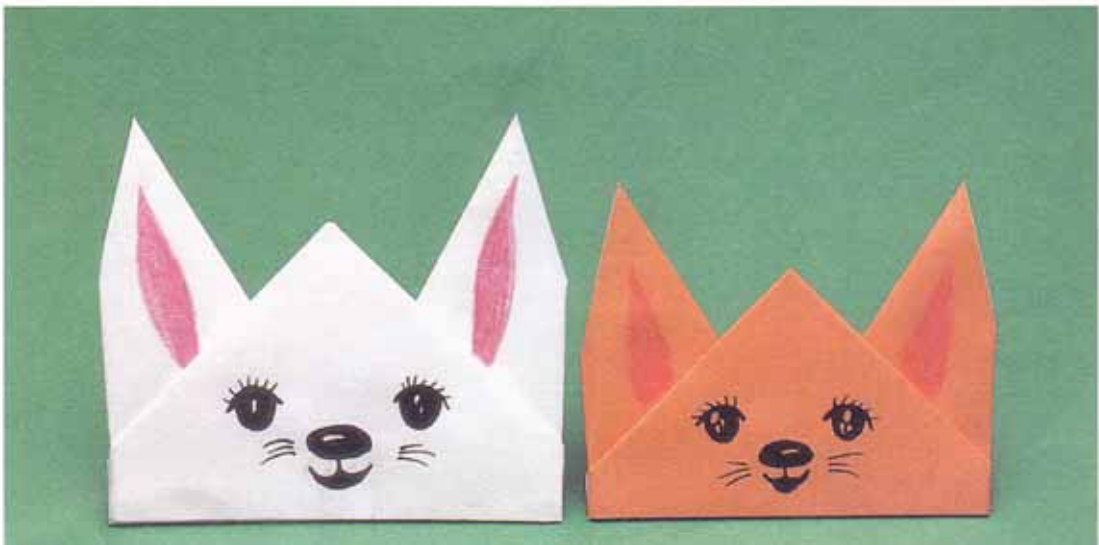
G köşesini IJ çizgisinden, H köşesini ise KL çizgisinden içeriye doğru katlayın.

Şimdi de kâğıdınızı GH çizgisinden yukarı doğru katlayarak C ve O köşelerini birleştirin.

Artık kâğıdınızı ters çevirerek, renkli kalemlerle tavşanın kulaklarını ve yüzünü şekilde görüldüğü gibi çizebilirsiniz. İsterseniz farklı renklerdeki kâğıtlardan tavşanlar yaparak koleksiyonunuzu zenginleştirebilirsiniz.

Önemli gün ve haftalar

Kanserle Savaş Haftası 1-7 Nisan

Kanser bir hücre hastalığıdır. Hücre, canlıların yapı taşıdır. Yapıları ve işlevleri birbirine benzeyen hücreler bir araya gelerek dokuları, dokular birleşerek organları ve sistemleri oluştururlar.

Bir hücrenin ana özelliği bölünüp çoğalabilmesidir. Kanser, hücrenin olağan dışı bölünüp çoğalmasıdır. Kanserli hastalarda hücre, canlının zararına çoğalır. Organların işlevlerini yapmalarını engeller.

Kanser hastalığı, dünyanın en önemli sağlık sorunlarından biridir. Ülkemizde kanser konusunda kamuoyunu bilgilendirmek, araştırmaları desteklemek ve hastalara yardımcı olmak amacıyla 1947 yılında Kanser Araştırma ve Savaş Kurumu Derneği kuruldu. 1956 yılında da bu kurumun önerisiyle nisan ayının ilk haftası Kanser Savaş Haftası olarak kabul edildi.

Turizm Haftası 15-22 Nisan

Görmek, tanımak ve aynı zamanda da dinlenmek, eğlenmek amacıyla yapılan gezilere turizm denilmektedir.

Bu gezileri yapan insanlara turist denir. Ülke içinde o ülke vatandaşlarının yaptıkları gezilere iç turizm, yabancı ülkelere gelen kişilerin yaptıkları gezilere de dış turizm adı verilir.

Ülkeler için turizm önemli bir gelir kaynağıdır. Bu nedenle turizme “bacasız sanayi” denilir.

Turist gittiği ülkeye döviz bırakır. Böylece ülke ekonomisine katkıda bulunur. Türkiye eşsiz tarihi eserleri, doğal güzellikleri ile bir turizm cennetidir. Bu nedenle bu değerleri korumamız ve tanıtımını iyi yapmamız gerekmektedir. Kalkınmamıza ve ulusal ekonomimize çok büyük yararları bulunan turizmin ekonomik ve kültürel yönlerinin toplumumuz tarafından daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla 15-22 nisan tarihleri Turizm Haftası olarak düzenlenmiştir.

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışının 92. yılını kutladık.

Olağanüstü bir dönemden geçildiği sırada, Yüce Atatürk'ün öncülüğünde ve Türk Ulusu'nun temsilcilerinin katılımıyla toplanan Büyük Millet Meclisi, bağımsızlık ve özgürlük hareketinin yürütülmesinde tarihsel sorumluluk üstlenmiştir.

Atatürk, ulusal egemenliğimizin simgesi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış gününü, aynı zamanda "Çocuk Bayramı" olarak ilan etmiştir. Böylece Cumhuriyetin ve Türk Ulusunun geleceğinin güvencesini çocuklarımızda gördüğünü bütün dünyaya ilan etmiştir.

Yüce Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı günü bayram olarak armağan etmesi, çocuklara olan sevgisinin ve güveninin göstergesidir.

Karayolu Güvenliği ve Trafik Haftası 1-7 Mayıs

Trafik sorunlarını çözümllemek amacıyla birçok Avrupa ülkesi, aralarında anlaşarak bir konsey kurdu. Bu konseye Türkiye de üyedir. Merkezi Fransa'nın başkenti Paris'te olan konseyin üyeleri, zaman zaman toplanarak trafik sorunlarını görüşürler.

Bu konsey mayıs ayının ilk cumartesi günü ile başlayan haftayı "Uluslararası Karayolu Güven Haftası" olarak kabul etmiştir.

Ülkemizde de trafik kazalarının önlenmesi yolunda çaba gösteren kuruluşlarca, aynı hafta "Trafik Güvenliği ve Eğitim Haftası" olarak kabul edilmiştir.

Engelliler Haftası 10-16 Mayıs

Engelli insanların eğitimleri ve toplumsal yaşama katılmaları oldukça önemli sorunları da beraberinde getirmektedir. Engelli bireylere verilmesi gereken eğitime özel eğitim, bu eğitimden yararlanma ihtiyacında olanlara da özel eğitime gereksinimi olan bireyler denilmektedir.

Engelli insanların topluma uyum sağlamaları amacıyla onların eğitim görme, diğer insanlarla iletişim kurma ve bir meslek sahibi olabilme gereksinimlerinin karşılanması gerekmektedir.

Toplumu bilinçlendirmek ve engelli insanların yaşadığı sorunları gündeme getirmek amacıyla 10-16 mayıs tarihleri arasındaki günler, “Engelliler Haftası” olarak düzenlenmektedir.

Engelli insanları toplum içerisinde kabul etmek onlara yaşama sevinci verir. Engelli insanlara sahip çıkmak, eğitim vermek, iş imkânları sağlamak, toplumun en önemli görevidir.

Hava Şehitlerini Anma Günü 15 Mayıs

15 Mayıs tarihi, 14 Şubat 1914 günü şehit düşen ilk havacılarımız olan Fethi Bey, Sadık Bey ve Nuri Bey'in anılarına “Hava Şehitlerini Anma Günü” olarak kutlanmaya başlanmıştır. Ülkemizin korunması sırasında göklerde çelik kanatlarıyla dolaşırken yaşamını kaybeden hava şehitlerimizi ve bütün şehitlerimizi saygıyla anıyoruz.

19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı

Sevgili Arkadaşlar, Cumhuriyetimizin kuruluşu Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a ayak basmasıyla birlikte başladı. Ülkenin içinde bulunduğu durumun bir yazgı olmadığını düşünen ve “Milletin bağımsızlığını, yine milletin azim ve kararının kurtaracağına” inanan Mustafa Kemal Atatürk, Samsun'a çıkışıyla tüm ülkeyi aydınlatan bir hareketi başlatmıştır. Atatürk'ün ulusal birlik ve dayanışmayı gerçekleştirmek amacıyla çıktığı yolculuk, sönmek üzere olan umutları canlandırmış, Anadolu insanının kenetlenmesini sağlamıştır.

19 Mayıs; 1981 yılından başlayarak “Atatürk’ü Anma Günü” olarak da kutlanmaya başlandı. Atatürk bir söyleşi sırasında: “Ben 19 Mayıs’ta doğdum” demiştir. 19 Mayıs, bir yandan Ulusal Kurtuluş Savaşımızın başlangıcı, öte yandan ülkemizin kurtarıcısı, devletimizin kurucusu Atatürk’ün doğum yıldönümüdür.

Ölümsüz Önderimizin bağımsızlık ışığını yaktığı 19 Mayıs’ı doğum günü olarak kabul etmesi, 19 Mayıs’ın ülkemizin tarihindeki yerini

ve önemini en iyi biçimde yansıtmaktadır.

19 Mayıs, Atatürk’ün ülkesi için düşlediği geleceğin ilk adımını oluşturmaktadır.

Çevre Koruma Haftası 5-11 Haziran

Arkadaşlar, doğadaki tüm canlılar birbirlerini tamamlayan bir bütündür. Doğal bir denge içerisinde yaşamlarını sürdürürler. Bu nedenle doğal dengenin korunması gerekmektedir. Ancak gün geçtikçe bu doğal dengenin bozulduğunu görmekteyiz. Doğal dengeyi bozan en büyük sorun çevre kirlenmesidir. Sanayileşme sonucunda havanın, toprağın, suyun kirlenmesi doğal dengeyi tehlikeye sokmaktadır. Ayrıca yaşadığımız alanların, sokaklarımızın kirlenmesi, yeşil alanları yok etmek, trafik sorunu vb. çevre kirlenmesine neden olmakta ve sağlığımızı bozmaktadır.

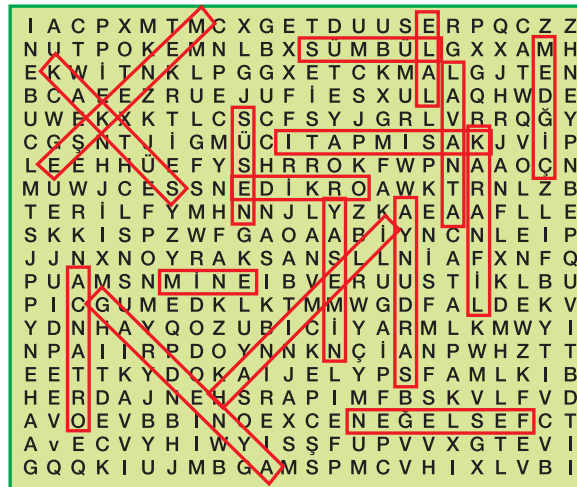
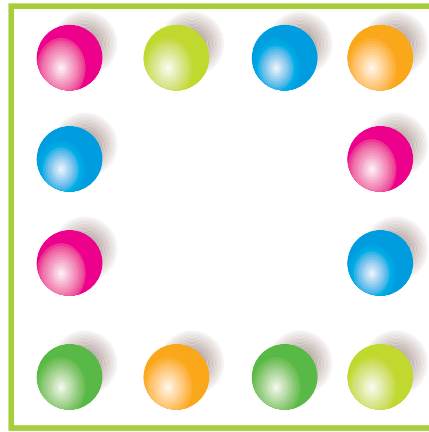

Gelin, el ele verelim! Daha temiz, daha sağlıklı bir dünya için çevremizi temiz tutmakla işe başlayalım. Yeşil alanlara sahip çıkalım.

Müzeler Haftası 18-24 Mayıs

Müzeler doğa bilimleri, arkeoloji, tarih, güzel sanatlar, teknik ve sanayi ile ilgili eserlerin ve tarihi kalıntıların düzenli bir biçimde sergilendiği kurumlardır. Kültür varlıklarıyla dolu olan ülkemizde tarihi kalıntı ve eserleri koruyalım. Tarihimizi, zenginliklerimizi daha yakından tanımak için müzelerimizi ziyaret edelim.

Her altı parça işlenirken artan parçalardan bir küp yapılır. Yani $36+6=42$. Ancak artan altı parça işlenirken bir tane daha fazladan küp elde edilir. Böylece toplam 43 adet küp yapılmış olur.

Trenler nerede
karşılaşacak olurlarsa
olsunlar bir saat
öncesinde
aralarındaki mesafe
(60+40) 100
kilometredir.